

OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Biskop Gerhard Schwenzer, s. 1
Gjør som Gud: bli menneske!

Julian Filochowsky, s. 4
Håp og solidaritet i en splittet verden (del II)

Philip Geister s.j., s. 8
Karl Rahner – 100 år

Heidi Øyma om Teresa av Avilas selvbiografi på norsk, s. 11
«En beretning om Herrens nådegjerninger»

Baby Johannessen, s. 14
Karl Rahner om alderdom og død

Fredrik Hansen, s. 15
«Folkenes lys» –
viktig konsildokument fyller 40 år

Biskop Hans Martensen om Luther-filmen, s. 19
«Hverken for katolikker eller protestanter»

Fra NKKFs jubileumsseminar, s. 22
Er Norge (fortsatt) et kristent land?

FRA EN JULEPREKEN ÅR 420

Jeg hadde vært død for evig
om du ikke var født i tiden.
Jeg var aldri blitt fridd fra syndens kjød,
om du ikke var blitt gjort til synd for oss.
Jeg hadde vært offer for en elendighet uten ende,
om du ikke hadde øvet din miskunn.
Jeg hadde aldri gjenfunnet livet,
om du ikke hadde forenet deg med meg i døden.
Jeg var gått under,
om du ikke hadde kommet meg til hjelp.
Jeg var fortapt, om du ikke var kommet.

Augustin (354 - 430)

FRA LITURGIEN FOR JULAFTEN – VIGILIEN TIL JUL

Herre, fra år til år skjenker du oss
forventningen om vår frelse.
La oss en gang med trygghet
møte din enbårne Sønn som dommer,
likesom vi nå med glede
tar imot ham som vår Frelser...

KIRKEBØNN PÅ FESTEN FOR HERRENS DÅP

Allmektige Gud, din enbårne Sønn
har åpenbart seg i vår menneskenatur.
Vi ber deg:
La oss bli fornyet i vårt indre
ved ham som ble oss lik i det ytre...

Med disse tekstene fra kirkens skattkammer ønsker vi våre lesere
og alle andre som på den ene eller annen måte har bidratt
til at St. Olav kan se tilbake på nok en årgang,
en gledefylt jul og et velsignet nytt år.

St. Olavs redaksjon

gjør som Gud: bli menneske!

AV BISKOP GERHARD SCHWENZER, OSLO KATOLSKE BISPEDØMME

«Og Ordet ble menneske av kjøtt og blod, og oppslo sin bolig blant oss» (Joh 1, 14). Guds menneskevordelse – det er det vi feirer i julen. Den allmektige himmelens og jordens Skaper som bærer hver eneste menneskeskjebne i sin hånd, har sendt sin enbårne Sønn til verden. Jesus Kristus, Gud av Gud fra evighet, er selv blitt en skapning, et menneske som oss.

Gud er blitt menneske. Denne enkle setningen fra Kirkens trosbekjennelse fører oss omsvøppløst inn i den trefoldige Guds liv. Guds menneskevordelse konfronterer oss med et ubegripelig mysterium. At vi likevel fatter noen sider av dette mysteriet, skyldes ene og alene Guds enbårne Sønn, som ved sitt liv og sin lære gav oss et glimt inn i denne hemmelighet: Gud er blitt menneske for at vi kan være mennesker.

Jeg er fristet til å ordlegge meg på reklamebransjens provoserende uttrykksmåte og si: «Gjør som Gud: bli menneske!»

Hva vil det si: «Bli menneske!» Menneske, det behøver vi da ikke bli! Det *er* vi jo! Men *er* vi det virkelig? Hva med alt det umenneskelige

i oss og omkring oss? I dag kan vi få inntrykk av at verden blir mer umenneskelig fra år til annet. Det umenneskelige vokser og gror på stadig nye marker. Jeg behøver ikke å gå i detalj og ramse opp vår samtids brutalitet og terror. Vi kjenner dem til overmål. Og vi spør: Hva er i veien med vår gode, gamle verden? Det ser ut som om det lakker og lir mot et kjemperagnarokk. Er verden ennå til å reddes?

«Gjør som Gud: bli menneske!» Verden er kommet i ulage på grunn av oss mennesker og vår umenneskelighet. Hver og en av oss bærer i seg noe som ikke er slik det skulle være ifølge Skaperens plan. Årsaken til elendigheten ligger i at vi mennesker i bunn og grunn ikke er fornøyde med bare å være mennesker. Mennesket vil bli Gud lik. Det er den motsatte bevegelsen av den vi ser i julen. Gud blir menneske, mens mennesket vil bli Gud. Slik har det vært fra begynnelsen av. Det er det Bibelen betegner som syndens grunn.

Synden opptrer i forskjellige gevanter og bruker ulike kamouflasjer. Den kalles f. eks. selvrealisering eller frigjøring: Mennesket vil være

uavhengig. Det vil ta skjebnen i egen hånd. «Hvorfor la en annen råde over oss. Vi greier oss da selv!» – Men gjør vi det? Klarer vi oss selv? Tar vi ikke munnen for full? Er vi virkelig oss selv nok?

Hva er mennesket med sin higen mot tilsynelatende uavhengighet, uavhengighet endog av sin Skaper? Uten å anerkjenne Gud som sin Skaper og Far, fristes mennesket til å innta hans plass. Det ter seg selv som Herre og er overbevist om at det kan råde over alt og over alle. Mennesket bestemmer ikke bare over sitt eget liv. Det går endog over lik. Men oppnår det den etterlengtede makt og frihet? Neppel! Angsten sitter mennesket i nakken. Gru og redsel rir det som en mare. Uten grunnfeste i Gud må mennesket hele tiden legitimere seg. Det må bevise for seg selv og andre at det *er* noe, at det presterer noe, at det stadig skrider fremover. Men er dette virkelig fremskritt? Vi ser jo hvem eller hva som skrider frem. Det er vel neppe det humane, men det umenneskelige!

Det stormannsgale menneske vil være Gud lik, men blir umenneskelig i ordets egentlige forstand. Det begynner med trangen til autonomi og selvrealisering og ender med utryddelse og tilintetgjørelse av medmennesker. – Det er det vi har greid! Aldri før har mennesket vært i stand til å utrydde hele sin slekt. Så langt er vi kommet!

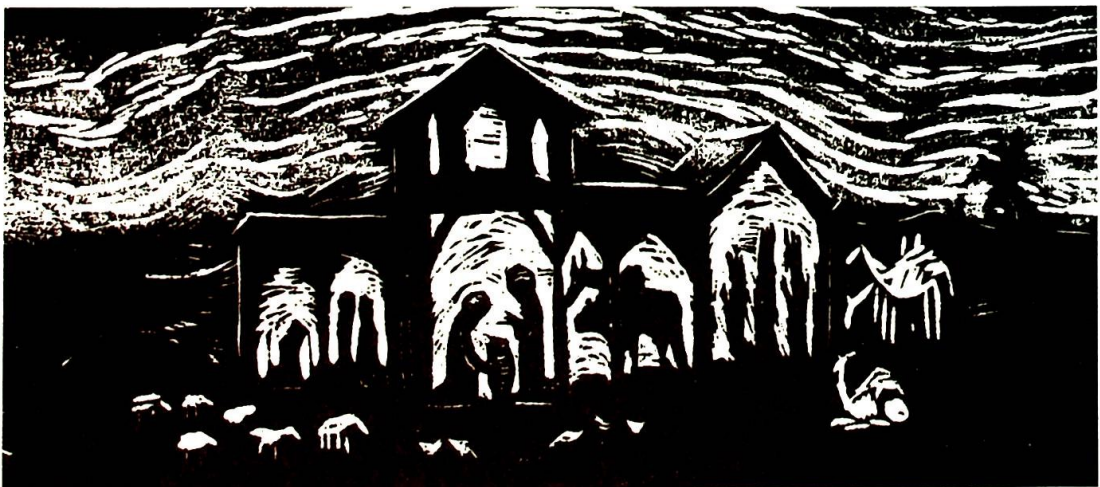
Men dette er ikke hele sannheten – heldigvis

ikke! I dag hører vi julens budskap: Ordet ble et menneske av kjøtt og blod! Gud er blitt en av oss! Verden har fått et håp, for Jesus Kristus kan forandre den. Men han vil ikke gjøre det uten å engasjere oss. Han sier til oss: «Gi Gud æren – slik skaper du fred på jorden! *Det* er veien å gå hvis du vil snu utviklingen, hvis du vil bidra til å menneskeliggjøre verden!»

«Gjør som Gud: bli menneske!» Bli et menneske som kjenner og anerkjenner sine grenser og begrensninger! Et menneske som gir Gud æren og skaper varig fred på jorden ved å la ham råde over seg!

«Ære være Gud i det høyeste, og fred på jorden – blant alle dem hans nåde hviler over!» Et menneske som overlater Gud den plass som tilkommer ham, skaper fred. Hvilken mulighet har ikke julen gitt oss! Hvilken utfordring ligger ikke i Guds menneskevordelse! Vi *kan* gjøre noe med oss selv, og vi *kan* forandre verden, for Jesus Kristus er kommet til oss og setter oss i stand til det.

Fordi Gud er blitt menneske, forstår vi først hva det egentlig innebærer å være menneske. Jesus gjør det klart for oss at vi bare finner oss selv dersom vi er åpne for vår himmelske Far. Derfor skal vi gi avkall på oss selv. «Dersom hvetekornet ikke faller i jorden og dør, blir det ett eneste korn. Men dør det, bærer det rik frukt!» (Joh 12, 24). Vi realiserer oss selv ved å tjene Gud og våre medmennesker, særlig de

Illustrasjon: Sally Elliott, «Catholic Worker», New York.

nødstedte, dem som banker på vår dør, de ensomme, de sultende, de fengslede, de landsforviste, de gamle og syke.

Gud er blitt en av oss i et lite nyfødt barn. Han er kommet inn i en verden, der mange savner husvære, der millioner sulter og fryser, der utallige blir utstøtt. Han er kommet inn i en verden full av syndere og spedalske og bortkomne sønner. Denne verden er hans, for han er blitt oss lik i alt, unntatt synden.

«Gjør som Gud, bli menneske!» En gammel jødisk legende forteller om en rabbiner og hans tre elever. Disse spurte mesteren om han nøyaktig kunne fastslå øyeblikket når natten slutter og dagen rinner. Den første disippelen svarte:

«Det må være øyeblikket du kan skjelne mellom et fikentre og et palmetre?» - «Nei,» fikk han som svar, «slik er det ikke.» - «Er det da når du oppdager forskjellen mellom en sau og en geit?» spurte den andre. - «Nei, det er heller ikke tidspunktet.» - «Men når er da øyeblikket inne?» spurte den tredje. Mesteren svarte: «Når du ser inn i et menneskes ansikt og oppdager i det din bror eller din søster, da er natten omme og dagen gryr.»

Det er jul. Gud er blitt menneske. Ved Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn gjenkjenner vi i alle mennesker på jorden våre brødre og søstre. Med ham, ved ham og i ham gir vi Gud æren og setter alle våre krefter inn for å skape fred på jorden ved å gjøre den mer menneskelig.

Jolesekvens

Ljoset yver folki rann
som i døkke skoddeland
sat i synd og måtte døy.

Menneskja, so usæl då,
fekkt i frygd og fagnad sjå
barnet født oss av ei møy.

Lyfta oss or synd han vilde,
steig til jordi ned, den milde
manna-guden, unders-sterk.

Må kje då i song me lova
Herren for den store gåva
og det nye nådens verk?

Kva er så frygdefullt,
kva er så djupt og dult
som denne løyndom stor?

Kva er vel ære verd
meir enn hans kjærleiksferd
ned til ei fatig jord?

Jamvel dei som djupast skoda
kann med gåta ikkje råda,
løysa det som her ligg løynt.

Tanken kann kje fram det
bera,
men at Gud kann under gjera,
det hev me i trudom røynt.

Å. kor vise
er, Gud, dine tankar!
Med å prise
deg visdom me sankar.

Ulli dogga,
blomen vogga,
ven og mjuk på turre stav.

Sonen eine
og Gud ifrå æva
fekkt den reine
av møyar oss gjeva.

Myarmori
bar til jordi
himmelblomen Gud oss gav.

Å, Maria, havsens stjerne,
næst vår Fader du oss verne
på det ville bårehav!

Sjå, vår fiend vil oss dåra,
lokka ned i syndebåra,
draga båten vår i kav.

Krafti Gud deg vilde løyva,
kann kva syndug tanke døyva,
binda myrkemakt på jord.

Bed at sonen i sin nåde
hjelper oss, når me i våde,
stend for domen, du Guds
mor!

Fra «Latinske hymnor og sekvensar. På norsk ved Ragnhild Foss»,
St. Olav Forlag 1988.
Latinsk original: *Lux est orta gentibus* av Adam av St. Victor (død 1192)

håp og solidaritet i en splittet verden

OM Å FØLGE JESUS I DAG: MEDLIDENHET MED DE FATTIGE – GLOBALISERT FORVALTNING (DEL II)

AV JULIAN FILOCHOWSKY

«Kirkens konstante og radikale lære opp gjennom århundrene om hvordan vi skal bruke vår tid og våre talenter, våre rikdommer og ressurser, er utvilsomt foruroligende lektyre for oss som kristne forvaltere,» skrev Julian Filochowsky i første del av denne artikkelen (St. Olav nr. 10), opprinnelig holdt som foredrag på Caritas Norges årsmøte i våres. Globaliseringen har gitt oss en «tilsynelatende enhet», men det er «enhet uten rettferdighet»: «Over halvparten av verdens befolkning lever i dag på mindre enn 2 dollars dagen.» Oppgaven er å «globalisere solidariteten», bygge «en kjærlighetens sivilisasjon». Stikkord for denne siste del av artikkelen er: «Korsfestede folk og nasjoner», «syndige og nådefulle strukturer» og «konsum og kommunion». «Syndige systemer og strukturer må forløses, og vår del av verden må kureres for materialisme og forbrukerkultur,» fastslår Filochowsky.

Julian Filochowsky – ledet i 18 år den engelske katolske hjelpeorganisasjonen Cafod og bygget den ut til å bli en av de store NGO'er (Non Government Organisations) i England; arbeider nå for Caritas Internationalis og Caritas Europa, hvor han har hatt mange tunge verv, bl.a. som leder av policy/advocacy-arbeid.

ST. OLAV HEFTE II/12, 2004

Korsfestede folk

og nasjoner

Statistikk kan lett lulle oss i søvn, men disse statistikkene er, som det heter, 'mennesker minus tårene'. Den mest sjokkerende statistikken, som vi gjentar inntil kjedsommelighet, er at i 2003 hadde hele 1.2

milliarder mennesker kun én dollar pr. dag å leve av.

Hva vil det si å leve på 1 dollar dagen? I fjor var jeg i Zambia og besøkte steder hvor mennesker slet med HIV/AIDS, jeg så fattigdommen slik den fortonet seg under tørke og matmangel, møtte familier uten inntekt, uten levebrød, uten støtte, og som overlevde på under én dollar dagen. Hva innebar det?

Det betød at barna byttet på å spise – ofte ble det bare fire, fem måltider pr. barn i uken – noen spiste på mandag, andre på tirsdag og så videre. Det betød at når de ville ha mat og det ikke fantes noe, ble de unge jentene sendt ut for

å skaffe mat. I realiteten betød det, som enhver vil skjønne, at de endte opp ved veikanten for å selge den eneste varen de hadde igjen – sitt kjønn.

Drar du til fattigstrøkene i Nairobi i Kenya, eller til Bujumbura i Burundi eller til Port-au-Prince i Haiti, får du se hvordan det er å leve på

«Makroblasfemi» er jesuitten og teologen Jon Sobrinos betegnelse for det faktum at en milliard mennesker i dag har under 1 dollar dagen å leve av.

mindre enn én dollar dagen. Det betyr å leve i skitt og elendighet og puste i en utrolig stank, som kan få deg til å kaste opp. Det er svært, svært tungt å holde til midt i sølen og søppelet, hvor mennesker som ikke har annet enn svarte plastposer til vegger og stengsel mot vær og vind. Mange lever under prekære forhold.

I Bujumbura ligger

slummen på et platå i åssiden – vannet renner nedover fjellet og rett gjennom de nødtørftige skurene. Her er forhold du ville finne utholdelige for hunden din. Og dette er forhold mennesker må tåle, på en eller annen måte. Å leve på mindre enn én dollar dagen betyr at du blir fratatt din verdighet.

Å godta eller tolerere slike forhold – passivt eller stilltiende – er en fornektelse av inkarnasjonen.

«Makroblasfemi» er jesuitten og teologen Jon Sobrinos betegnelse for det faktum at en milliard mennesker i dag har under én dollar dagen å leve av. Latinamerikanske teologer påpeker gjerne at betegnelser som 'tredje verden', 'utviklingsland', 'økonomisk tilpassing' og 'marginaliserte folk' er avsvakkende og utilstrekkelige. De bruker kraftigere språk som 'korsfestede folk og nasjoner'. Johannes Paul II sier, i likhet med Johannes Chrysostomus, at i det fattigste menneske møter vi Kristus i forkledning. Konklusjonen er at Jesus blir korsfestet på ny i de fattige og lidende menneskene i vår verden – i Sierra Leone, Burundi, Burma, Haiti.

Syndige og nådefulle strukturer

Som Kristi disipler er det vår plikt å ta Jesus ned fra korset, og som skaperverkets forvaltere må vi sørge for at ikke andre henges opp i hans sted. Å gjøre skaperverket helt, å lege sårene – det er

den kjærlighetstjeneste vi må utøve over alt, ledet av Caritas Norge, Caritas Europa, Caritas Internationalis.

Å sikre at ikke andre korsfestes i Jesu sted, innebærer å 'forløse' systemer og strukturer som opprettholder og sprer urettferdighet. De finnes i mange former, fra korrupte regjeringer til internasjonale finansinstitusjoners gjeldsmekanismer, fra militær støtte og våpensalg til grotesk urettferdige handelsordninger, Verdens Handelsorganisasjon (WTO) og Common Agricultural Policy.

I våres deltok jeg på WTOs møte i Cancun, Mexico, et toppmøte for verdens handelsministre. Målet var å komme litt nærmere rettferdig handel, men forhandlingene brøt sammen blant annet fordi hverken EU eller USA var rede til å ta betydelige skritt i retning av å redusere sine massive proteksjonistiske jordbruks subsidier. Fire av de minst utviklede bomullsproduserende landene – Benin, Burkina Faso, Mali og Chad, henholdsvis nr. 159, 173, 172 og 165 på Utviklingsindeksen – fremmet forslag om reform av 'policy' overfor bomullsindustrien. To tredjedeler av eksportinntektene i disse fire landene kommer fra bomullsproduksjon. Ti millioner bønder og jordbruksarbeidere i disse landene er totalt avhengig av bomull for å tjene til livets opphold. De har modernisert, tatt opp lån og investert i tråd med pålegg fra Verdensbanken, men bomullsprisen har sunket 50 prosent i tiden 1997 til 2002. Grunnen: USA subsidierer fortsatt 25.000 bomullsbønder med 3.3 milliarder dollars pr. år. EU på sin side bruker 1 milliard på bomullsprodusenter i Spania og Hellas. Med det resultat at bomull dumpes på verdensmarkedet og selges til priser som ligger under produksjonskostnadene i Afrika. Dette er ødeleggende for disse fire landene. Da Cancun-møtet brøt sammen, stod de der tomhendt og fortvilet.

En formell WTO-vurdering har i ettertid funnet at mesteparten av USAs bomullssubsidier er ulovlige. EU justerte nylig sin bomullspolitik, men til tross for heftig lobbying fra Caritas Europas side, ble det kun en bitteliten gest overfor Afrika. Det er tydelig at i Europa betyr utviklingsvennlig retorikk lite når «nasjonale interesser» trues. Når alt kommer til alt bedriver Europa hverken 'free trade nor fair trade', hverken fri eller rettferdig handel. Her gjelder ganske enkelt 'preferential option for the rich', fortrinns for de rike!

Det er ikke vanskelig å forstå hvorfor mange afrikanere avviser den koselige betegnelsen 'the global village', 'den globale landsby', som antyder fellesskap og solidaritet, og i stedet mener de er ofre for 'global pillage', globalt røveri.

Se, bedømme, handle

Globalisering gir tilsynelatende enhet, men sannheten er at det er en enhet uten rettferdighet. Det er et fellesskap av 'de som har', de med tilgang til computere og mobiltelefoner og Ryanair og betydelig kjøpekraft, resten er satt utenfor. Vi har 'én verden – ett marked', men vi har ikke 'én verden – én familie'.

Likevel må vi ikke bli globo-fober eller globo-skeptikere. Vi befinner oss ved selve kjer- nen i det verdensomfattende sivile samfunn. Vi må arbeide for å gjeninnføre rettferdighet og humanitet i globaliseringen.

Det betyr at vi i Caritasbevegelsen, i likhet med hele den verdensomspennende kirke, må tenke globalt og handle lokalt. Tenke globalt ved å lese tidens tegn oppmerksomt, lytte til de fattige, se veien fremover i lys av evangeliet og katolsk sosiallære. Og vi må handle lokalt – vi er, enkeltvis og som kirke, lokale aktører i denne globaliserende verden. Vi har inntekter som vi deler (litt) og bruker (mye). Vi gir av vår tid og våre penger. Vi er investorer og aksjeeiere. Vi har pensjonsfond og bankkonti. Enten vi liker det eller ikke er vi 'traders', vi tar del i handelen, foretar innkjøp for oss selv og våre institusjoner. Vi har stemmerett.

Å være gode forvaltere betyr å være sosialt ansvarlige investorer – skille ut dårlige prosjekter, støtte fellesskapsorienterte investeringer og være aktive og årvåkne aksjeeiere. Å være gode forvaltere er å 'handle rettferdig', kjøpe produkter merket 'rettferdig handel' og fremme rettferdig handel.

Tenk om hver katolsk menighet, hvert kristent hjem, alle kristne institusjoner og kontorer kun handlet 'rettferdig' kaffe, te, kakao, slik at kaffekooperativer i Guatemala, kakaobønder i Ghana og teplukkere Sri Lanka fikk 'rettferdig handel'. Hvilket tegn og vitnesbyrd ville ikke det være! I England har enkelte tettsteder og byer bestemt seg for å være 'rettferdige byer'. Kanskje Norge kunne bli det første 'rettferdige land'?

Våre ambisjoner er faktisk større enn som så. Vi kan lege og hele, 'forløse' strukturer og systemer. Vi kan fortsette Guds skaperverk. Vi kan

fornye jordens ansikt, våre lokalsamfunn, vårt nasjonale landskap, vår globale familie og vårt tilholdssted, vårt 'habitat'. Vi kan oppfordre

En engasjert Julian Filochowsky på talerstolen under Caritas Norges årsmøte på Mariaholm Skolesenter i mai i år.

Foto: Ingrid Rosendorf Joys.

politikere og sivile institusjoner av alle slag og avskygninger til ikke bare å gå inn for å fri verden fra global terrorisme, men i likt monn bidra til å fri verden for den globale terror som heter sult.

Hva har Caritas å tilby? Caritas' store bidrag er vårt globale nettverk av partnerskap, et nettverk viet det å utslette fattigdommen. Vi er representert i hvert eneste land og område i Europa. På verdensbasis har vi over 150 organisasjoner som handler lokalt, fungerer autonomt og ut fra subsidiaritetsprinsippet; vi tenker i stigende grad globalt og er til stede i 200 land verden over.

Bittelille Caritas Island har ingen heltidsansatt. Caritas Tyskland er landets neststørste arbeidsgiver, etter den tyske stat. I Burma, Sierra Leone og Kasakstan strever bittesmå Caritas'er – i USA vil Catholic Relief Service (CRS) snart ha et årlig budsjett på en milliard

Vi må ikke bli globo-fober eller globo-skeptikere... men arbeide for å gjeninnføre rettferdighet og humanitet i globaliseringen.

dollar. Partnerskap og solidaritet er de to søyler som underbygger og bærer vår tjeneste, og den felles basis i troen gir et felles holdepunkt som fører oss sammen, holder oss sammen og styrker oss alle – slik at vi kan tenke globalt, slå sammen

våre ressurser, vår energi og fantasi og handle lokalt. 'Tryllet' er at ved å handle lokalt, handler vår organisasjon også globalt.

Caritas er altså et globalt nettverk for autentisk handling lokalt og for effektive solidaritetsprosjekter som gir verdighet og muligheter tilbake til

de fattige, marginaliserte og sårbare. Og det betyr at Caritas kan tale med autoritet og presentere en troverdig, analytisk og profetisk utfordring til strukturer preget av synd og urettferdighet, strukturer som har de fattige i sitt grep og holder dem nede, utenfor. Caritas må være et ekko av Marias *Magnificæ* og utrettelig gjenta at fokus for den økonomiske og sosiale politikk, nasjonalt og globalt, er og blir de fattige. De fattige skal komme først. «Stormenn støtte han fra tronen, og han opphøyde de ringe. Sultne mettet han med gode gaver, rikfolk ble sendt tomhendt bort.»

Konsum og kommunion

Under alt dette ligger det faktum at i våre samfunn er forholdet mellom det som går til forbruk, konsum, og det som går til fellesskapet, i fullstendig ubalanse. Markedet er hellig, og for mange er kjøpesenteret blitt den rene katedral. Men rikdommens virkelige avgud viser seg i den umettelige, glupske appetitt på luksusgoder og -tjenester, et nytelsesykt forbruk. Og etterhvert som luksus blir en nødvendighet, forhåpninger blir forventninger og forventninger krav, synes vi å bli mer og mer ute av stand til å si at «nok er nok!». Da jeg forleden slentret gjennom en butikk i Knightsbridge i London og fant at nå finnes det tannpasta både med whisky- og champagnesmak, kunne jeg ikke annet enn sukke over at det ikke er ende på det kreative nonsens vi bedriver! Når alt kommer til alt skjer dette forbruket på fellesskapets bekostning. Det er grådighet og havesyke som driver forbruket

oppover, og som undergraver den medlidenhet, medfølelse og solidaritet som må til for å fremme fellesskap, kommunion.

Det finnes ingen kostnadsfri, smertefri måte å gjenopprette de riktige forhold på. Vi må kureres for vår materialisme, vår forbrukerkultur, på det private og det institusjonelle plan.

Vår *metanoia*, omvendelse, bør utløses av 'de fattige først', av medfølelsens prinsipp. Denne omvendelsen vil ikke bare gi frihet for de fattige og inkludere de ekskluderte, men frihet også for middelklassen og de velstående, og legedom for oss alle.

Hvis de fattige blir en del av vår bevissthet, en del av vår liturgi og vårt bønneliv, hvis mennesker i fattige samfunn blir vevet inn i våre egne liv og vårt eget fellesskap, da vil vi på vår side ganske sikkert bli evangelisert av de fattige. Evangeliet er en stor glede, det er 'godt nytt' for de fattige; de er de privilegerte mottagere av budskapet. Evangeliet kan bli 'godt nytt' også for oss, forutsatt at *vi* er 'good news' for de fattige.

Konklusjon

Alt henger i hop og er filtret sammen. I denne vår ene verden, vår globaliserte og globaliserende verden, vår brudte og skadede verden, er vi del av en universell kirke, et globalt folk, forenet i sakrament og solidaritet, forvaltere av hele skaperverket. Vår Gud er en kosmisk Gud og lar seg ikke temme av globalisering. Vår Gud velsigner ikke en verden preget av utestenging og utnyttelse, Gud avviser 'opphøyelse' av makt og velde, rikdom og skatter. Vår pilegrimsferd har en annen visjon. Vår bestemmelse er det himmelske måltid, hvor alle får være med og alle mettes. En kjærlighetens sivilisasjon. En enkelhetens sivilisasjon.

Vår solidaritets- og forvaltervandring kjennetegnes av legende og helhetsskapende innsats for samfunnet, av *diakonia*, tjeneste, som omformer og gjenskaper ved å vise kjærlighet og ved å la de fattige komme først.

Vi får vår næring fra eukaristien. Av den Hellige Ånd får vi mot og blir forkjempere for en bedre verden. Vi tar opp kampen mot fattigdom, urettferdighet og splittelse og de syndige strukturer som turde være røttene til det hele

Vi skal handle rettferdig, vise omsorg og ømhet, vandre ydmykt sammen med vår Gud – slik profeten Mika påla oss.

(Oversettelse: Unni Klepper Joynt)

Å sikre at ikke andre korsfestes i Jesu sted, innebærer å 'forløse' systemer og strukturer som opprettholder og sprer urettferdighet.

Karl Rahner – 100 år

AV PHILIP GEISTER S.J.

I år ville teologen og jesuitten Karl Rahner ha fylt hundre år. Som rådgiver for biskopen av Wien, Franz König, under Det 2. Vatikankonsil preget Rahner som få andre dette konsilet og bidro i betydelig grad til den fornyelse konsilet var opphav til. «Rahners grunninteresse i teologien var ikke systematisk, men pastoral,» skriver hans ordensbror, Philip Geister, i denne artikkelen, hentet fra det svenske tidsskriftet «Signum». – «Som prest og jesuitt ville han hjelpe mennesker til å leve sitt liv i troen på Jesus Kristus. Å være til hjelp her, er det som legitimerer teologisk refleksjon.»

Det har gått førti år siden Det 2. Vatikankonsil forandret den katolske kirke på grunnleggende vis. Begynnelsen og slutten på de ulike arbeidsperiodene (sesjonene) bestemmer til og med rytmen for 40-årsfeiringen. Det gir oss anledning til – i etterkant og med større avstand – å oppleve konsilet på nytt. Ulike dokumenter, som f. eks. den tyske bispekonferansens uttalelse om liturgifeiring i dag (2004,) er ment å hjelpe oss med nettopp dette: å holde konsilets teologi og ånd våken og levende. Synet på konsiljubileet, som dekker tre år, utvides i år ytterligere ved at vi også feirer en av konsilets viktigste teologiske fedre: Karl Rahner s.j. ville ha fylt 100 år i år. Som rådgiver for biskopen av Wien,

Franz König, preget han som få andre dette konsilet og bidro derved i betydelig grad til den fornyelse som konsilet var opphav til.

Karl Rahner ble

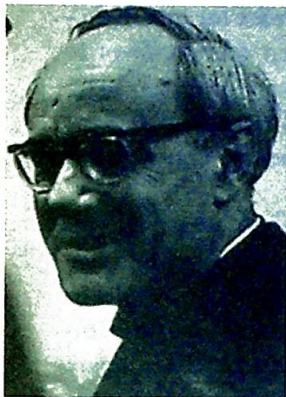
født den 5. mars 1904 i Freiburg, en by med katolsk preget miljø i det sørvestlige Tyskland. Etter det han selv kaller en normal og hendelsesløs skoletid, gikk han i 1922 inn i jesuiterordenen, hvor han ble presteviet i 1932. De filosofiske og teologiske studiene innen ordenen ble etterfulgt av doktorgradsstudier i hjembyen Freiburg. Den begavede unge jesuittens doktoravhandling ble imidlertid refusert av den veiledende professor, Martin Honecker, som mente den var altfor uhistorisk og spekulativ. Kritikken var kanskje ikke helt uberettiget siden Rahner snarere ville teste en moderne måte å lese Thomas Aquinas på enn innskrenke seg til en rent filosofihistorisk undersøkelse.

Den refuserte avhandlingen la grunnen for Rahners egen filosofiske tenkning. I et forsøk på å imøtegå Kants kritikk at menneskelig erfaring ikke kan fange Gud, som ikke er «kategorial» men «transcendental», undersøkte Rahner hvordan en forståelse av Guds eksistens overhodet kan oppstå i mennesket hvis Gud ikke kan være gjenstand for menneskelig erfaring. Rahners løsning på problemet – formulert ut fra Thomas

Philip Geister er tilhører jesuittenes kommunitet i Uppsala; medlem av redaksjonen i det katolske tidsskriftet «Signum».

ST. OLAV HEFTE II/12, 2004

Aquinas' kunnskapsteori – er enkel: I hver enkelt akt av kunnskap har mennesket en implisitt transcendent erfaring', d.v.s. det opplever aldri Gud direkte, men som et vilkår for den enkelte erfaring. Gud forholder seg til kunnskap og erfaring som horisonten forholder seg

«Konsilteologen» Karl Rahner – foto fra konsilet

til enkeltgjenstander som avtegner seg mot dens bakgrunn. Man reflekterer aldri over horisonten, men samtidig er den med som 'bakgrunn' i enhver erfaring. På samme måte er det med lyset. Det er bare i lyset at de enkelte gjenstander er synlige, og slik som lyset er forutsetningen for muligheten til overhodet å gjøre optiske iakttagelser, slik opplever mennesket Gud ikke

direkte, men bare som en nødvendig forutsetning (Gud blir *mit-erfahren*, en indirekte del av erfaringen). Hvert menneske lever dermed i en stadig pågående gudserfaring, også om det aldri skulle reflektere over det. Den transcendentale horisonten, vilkåret som gjør hver enkelt erfaring eller opplevelse mulig, finnes alltid der, uavhengig av hvor bevisst man er på det. Derfor finnes det for Rahner ingen mennesker uten gudserfaring. Siden den transcendentale erfaring allerede er 'kristologisk kvalifisert', d.v.s. at Jesus Kristus er Guds svar på den lengsel etter fullbyrdelse som Gud har lagt i hvert menneskes

hjerter, så har Rahner heller ingen vanskelighet med å si at selv mennesker som aldri har hørt forkynnelsen om Kristus. likevel er kristne, «anonyme kristne».

Rahner presenterer derved en viktig distinksjon som skulle spille en stor rolle

under Det 2. Vatikankonsils forsøk på å forstå hvordan Guds frelse kan nå mennesker som ikke har hørt forkynnelsen om Kristus, eller som er oppdradd i en annen religiøs tradisjon.

Det 2. Vatikankonsils dogmatiske konstitusjon *Om Kirken* bruker bildet av konsentriske sirkler for å beskrive ulike grader av relasjon til Kristi nærvær i verden. Sentrum er den katolske kirke der Kristi nærvær virkeliggjøres på sakramentalt vis, men samtidig åpnes blikket for ulike grader av nærhet til frelsen i Kristus. I likhet med dette dokumentet bærer mange andre av konsilets tekster Rahners teologiske signatur.

Når man setter seg ned for å lese Rahner, kan man lett bli skremt av hans lange, innviklede og til tider komplekse setninger. Språkbruken er tydelig preget av Immanuel Kants og Martin Heideggers langt fra enkle tysk. Følgelig kan man lett slutte seg til fordømmen om Rahner som den tyske professor som lever i sitt teologiske elfenbenstårn og sysler med spørsmål som ingen vanlige mennesker bryr seg om. Intet ville være en større misforståelse av Rahners teologi og av personen Rahner enn det! Rahners lange setninger speiler det møysommelige forsøket på å fange en kompleks menneskelig og teologisk virkelighet og beholde spenningen dem imellom. Hans søkende språk gir plass for innvendinger, tillegg, avvikende synspunkter og alternative løsninger. Rahner skrev artikler, ikke bøker. Han forsøkte å gi svar på de spørsmål mennesker stilte ham. Han motsto fristelsen (eller maktet kanskje ikke) å bygge et helhetlig system. Hans grunninteresse i teologien var ikke systematisk, men pastoral. Som prest og jesuitt ville han hjelpe mennesker til å leve sitt liv i troen på Jesus Kristus. Å være til hjelp her, er det som legitimerer teologisk refleksjon. Rahner har selv ved en anledning treffende sammenfattet hvordan han ser seg selv som teolog:

Jeg ville si: Jeg har alltid beskjeftiget meg med teologi for forkynnelsens skyld, for prekenens skyld og for sjelesorgens skyld... kort og godt, jeg er ingen forsker og vil heller ikke være det, jeg vil snarere være et kristent menneske som tar kristendommen på alvor, og som lever uten fordommer i sin egen tid og ut fra den kan reflekterer over det ene eller det andre eller det tredje eller det tyvende problemet som oppstår; om man siden vil kalle dette «teologi», er jo det bare bra.

I *Schriften zur Theologie* (Rahners samlede verk) får man beviset for at Rahner ga seg i kast med nesten hvilket som helst spørsmål han var blitt bedt om å reflektere over. Her finner man artikler som dekker nesten alt fra «Jesu-hjerterfromhet» til «teologiske tanker om freden». Spørsmålet om hvor lenge Jesus er nærværende

Hvert menneske lever i en stadig pågående gudserfaring, også om det aldri skulle reflektere over det.

etter at man har mottatt ham i kommunionen, behandler han med like seriøs oppmerksomhet som problemet om hvordan guddommelighet og menneskelighet forholder seg til hverandre i Kristus. I tillegg til dette samlede verk av artikler og foredrag som ble publisert eller skrevet i

Jesus Kristus er Guds svar på den lengsel etter fullbyrdelse som Gud har lagt i hvert menneskes hjerte.

ulike sammenhengen, har Rahner skrevet i leksika, skriftserier og tidskrifter. Det innflytelsesrike *Lexikon für Theologie und Kirche* og skriftserien *Questationes disputatae* – Rahner stod for utgivelsen av sistnevnte – er bare to eksempler på de mest kjente publikasjoner han

skrev i. Det tyske jesuittidsskriftet *Stimmen der Zeit* kom i våres med et temanummer om Rahner, som blant annet belyser hans omfattende forfatterskap for dette tidsskriftet.

I alt Rahner skrev finnes likevel en rød tråd. Han vender alltid tilbake til den sentrale innsikt som han hadde formulert i sin mislykkede filosofiske avhandling: at Gud er ubegripelig, et mysterium, men at dette mysterium åpenbarer seg i Jesus Kristus. Denne hemmeligheten og den gåte som hvert menneske i seg selv er, er en henvisning til Gud. Jesus Kristus som det fullkomne menneske er svaret på menneskets lengsel etter den uendelige Guden uten at hans

Rahner var overbevist om at en teologi som ikke er til hjelp i hverdagen, ikke var verd å sysle med...

'menneskevordelse' forminske det guddommelige mysteriet. Rahner var overbevist om at en teologi som ikke er til hjelp i hverdagen, ikke var verd å sysle med i det hele tatt. Selv ble han stadig mer den 'verdensvendte' teolog som tok stilling i aktuelle debatter. Uten å binde seg

innenkirkelig eller partipolitisk til noen spesiell gruppe eller noe parti, kunne han med radikal kritikk vende seg mot alt han opplevde som «borgerlig» eller «etablert» i kirke og politikk. Han kjempet for grunnleggende forandringer innen kirken (som f.eks. spørsmålet om prestenes sølibat) like mye som i samfunnet (f. eks. spørsmålet om nedrustning, om utplassering av atomvåpen etc.). Kritikken hadde sine røtter i

en dyp kjærlighet til og en selvfølgelig tilhørighet til 'Etterkrigstysklands' katolske kirke. Det forbauset iblant dem som ville se ham som en teolog. At han – overraskende for mange – forsvarte læresetningen om pavens ufeilbarlighet mot teologen Hans Küng, er bare ett eksempel på dette.

Selv traff jeg Rahner én gang, det var da han i november 1983 – noen måneder før han døde – holdt et foredrag i München om sitt favoritt-emne: Kirken. Da en student spurte ham hvorfor han, til tross for en del personlig negative erfaringer, ble værende i kirken, svarte han – tydelig opprørt:

Om noen i dag har 'negative' erfaringer med kirken, stiller vedkommende seg svært raskt spørsmålet: Skal jeg fortsatt holde meg til kirken? Spørsmålet er til å bli gal av. For meg, den troende, er dette spørsmålet rett og slett absurd og urimelig, for hva skal dette 'fortsatt' bety for meg? Det er som om jeg skulle spørre: Skal jeg 'fortsatt' være menneske? Eller: Vil jeg 'fortsatt' leve videre på dette elendige 1900-tallet? Hva slike og andre udiskutable realiteter i livet angår, finnes det for meg egentlig bare ett alternativ: Enten en radikal protest, som – trukket til sin ytterste konsekvens – måtte drive en til selvmord, eller en aksept av og utholdelse av livet med alle dets negative faktorer. Jeg går ut fra at en kristen forblir i sin kirke – trass i all irritasjon over den.

Det er nok ikke bare som teolog man minnes Karl Rahner, men også som katolsk prest og ordensmann, som ville tjene sin kirke og fremfor alt tjene de enkle mennesker han helst omgikk. Så kunne mannen som er blitt kalt 1900-tallets største teolog, sammenfatte sitt liv på følgende måte:

I hvert fall var den teologiske vitenskap som sådan meg ganske likegyldig... Hvor lenge kommer det ennå til å vare til det er aften for all tid? Det vet jeg ikke. Så strever man videre, så lenge dagen ennå varer. Til slutt går man bort med tomme hender, det vet jeg. Men det er bra slik. Da ser man den korsfestede. Og går. Hva som siden kommer, er saligheten hos den ubegripelige Guden.

I denne Guds ubegripelighet trådte Karl Rahner inn den 30. mars 1984, etter kort tids sykdom, noen dager etter at han hadde feiret sin 80-årsdag. Ettersom hans personlige liv var så nær knyttet sammen med utviklingen i den kirke han tjente, kan man nok påstå at jubilan-ten – noen smerter til tross – er ved god helse.

en beretning om Herrens nådegjerninger

TERESA AV AVILAS SELVBIOGRAFI PÅ NORSK

AV HEIDI ØYMA

I en tid der Europas røtter, særlig de som er av det kristne slaget, blir stadig mer glemt eller bevisst fortrent, er det heldigvis noen som velger en annen vei. Thorleif Dahls kulturbibliotek er blant dem. I årenes løp har de forsynt norske lesere med den ene europeiske klassikeren etter den andre, ikke minst klassikere som viser vår kristne arv. Teresa av Avilas (1515-1582) selvbiografi «Boken om mitt liv» føyer seg fint inn i denne rekken av viktige tekster.

Boken skal være en av de mest leste bøker på spansk og har hatt enorm betydning for ulike mennesker i de over fire hundre år som er gått siden den ble skrevet. Som alle klassikere, viser den seg svært tilpasningsdyktig: Ulike epoker har verdsatt ulike sider av boken, slik som ulike tider har trukket frem i lyset ulike sider ved forfatterinnens rikholdige personlighet.

Én person – mange bilder

I Teresas samtid, den begynnende barokken, og i en god stund fremover var det fremfor alt det overnaturlige, ekstatiske aspekt ved hennes liv og religiøse erfaringer som tiltrakk seg oppmerksomhet. Man kan si at en helgen som har

det med å falle i ekstaser og sveve i luften, passet barokkens sans for drama og synlige uttrykk for åndelige erfaringer. Berninis mesterverk *Den hellige Teresas ekstase* i en av Romas barokkirker kan stå som eksempel på dette Teresa-bildet. Man finner faktisk knapt noe mer rendyrket uttrykk for barokken innen billedhuggerkunsten.

I vår egen tid er vel disse overnaturlige fenomenene ikke like tiltrekkende, i alle fall ikke for den gjennomsnittlige kristne. De kan vekke nysgjerrighet, men det er vanskelig å identifisere seg med den personen som var gjenstand for dem. Vi er vant til å se på kristendom som en ganske fornuftig og rasjonell religion (i det mener jeg vi tar feil), det er noe hverdagslig og trygt over den. Egentlig har vi lite å lære av en ekstatiker fra 1500-tallet. Eller?

De siste hundre år har bidratt til å sette fokus på andre sider ved Teresa. Hun var en meget praktisk og effektiv person, som mislikte kvinnes ufrie stilling i samfunnet. Hun hadde jødisk blod i årene – med alt hva det innebar i

Heidi H. Øyma, født 1972, cand. philol. fra Universitetet i Oslo, tidligere leder for Informasjonstjenesten i Oslo Katolske Bispedømme, nå student ved Det Teologiske Menighetsfakultet.

1500-tallets Spania med dets nevrotiske forhold til 'renhet' både hva religiøs rettroenhet og blod angikk. Alt dette gir kraftige streker til bildet av Teresa og gjør henne mer interessant som samtalepartner for vår tid.

Teresa av Avila
BOKEN OM MITT LIV

Thorleif Dahls Kulturbibliotek

ASDHOGE

Innen karmelittordenen er Teresa først og fremst æret som en lærer i ordensliv og i bønn. Også dette siste aspektet er i våre dager i fokus i moderne menneskers møte med henne. Innenfor kristendommen er det de siste tiår grodd frem et ønske om å finne frem til egne tradisjoner i bønn og meditasjon, dels som et svar på utfordringen fra Østens religioner, dels som en selvstendig erkjennelse

av at kristen religiøs livsførsel må gå mer i dybden. Blant de store mestre som trekkes frem i den forbindelse, er også Teresa.

Selvbiografiens Teresa

Hvilken Teresa er det så som kommer oss i møte i selvbiografien? Og ikke minst: Hvilken Teresa er det som *ønsker* å komme oss i møte? Det korte svaret er at her møter man henne med alle hennes sider. Boken er svært frisk og spontan, og den veksler mellom 'vanlig' selvbiografisk stoff (særlig representert i begynnelsen), grundige utredninger om bønn (særlig i det lange innskuddet hvor de ulike stadier på bønnens vei sammenlignes med ulike måter å vanne en have) og betraktninger om hvordan ordenslivet bør være. Mot slutten fortelles også begynnelsen på historien om hvordan Teresa begynte sitt livsverk: reformen av karmelittordenen.

Tilstedeværelsen av alle disse ulike elementene, ofte blandet sammen, kan gjøre et noe forvirrende inntrykk på leseren, i alle fall hvis han eller hun kommer uforberedt til boken. Det er nok best å kjenne hovedtrekkene i Teresas liv fra før for å få størst mulig utbytte av lesningen. Det er derfor svært bra at den norske utgivelsen er forsynt med et tillegg, «Spania på Teresas tid»,

som ikke bare setter Teresa inn i den historiske sammenheng, men også gir en oversikt over hennes liv som er lett å følge. For de fleste vil det nok være nyttig å lese denne delen først, og det kan også hende at en del lesere vil gjøre klokt i å hoppe over en del avsnitt i boken som ved første øyekast kan virke tunge eller vanskelige å forstå. Det er bedre å droppe noen sider enn å bli sittende fast og ikke komme videre. Så kan man heller vende tilbake til de vanskelige kapitlene senere.

Teresa selv ville nok ikke synes at de ulike sidene ved boken er usammenhengende. Hun forteller her historien om sitt liv, frem til 1562, og i den historien hører historien om hennes *bønneliv* naturlig hjemme. Ja, det er selve hjertet i livet, som alt annet skal tjene. Også klosterlivet og klosterreformen er underordnet dette ene: De er rammer rundt hennes og andre menneskers gudsforhold.

Teresa har rendyrket de ulike aspektene i sin fremstilling i andre bøker: *Den indre borgen* går mer i dybden hva bønningen angår, og regnes for hennes mesterverk, *Klostergrunnleggelsene* har mer ytre handling og er svært underholdende lesning, *Fullkommenhetens vei* inneholder mer fullstendige anvisninger for klosterlivet og spiller en stor rolle i utdannelsen av karmelitter den dag i dag. Likevel er det *Boken om mitt liv* som er desidert mest lest av alle Teresas skrifter, og det er kanskje ikke så rart. Nettopp dette at den gir et så komplett bilde av henne, gjør den svært verdifull. Dessuten er den på fascinerende vis en slags dannelseshistorie.

En helgen i støpeskjeen

1500-tallets Europa var et kontinent i støpeskjeen, den gamle enhetlige 'kristenheten' gikk under, og noe nytt ble til. I *Boken om mitt liv* møter vi en *helgen* i støpesjeen. Vi følger Teresas vei frem til åndelig modenhet, det er en vei det vanligvis er lettere å identifisere seg med enn den 'ferdige' helgenens liv. Forfatterinnen fremstår som en som *har noe å lære bort*; hun taler med en tydelig autoritet i hele sitt forfatterskap. Teresa er en åndelig mester. Men hun har noe å lære bort fordi *hun selv først har gått i lære*, latt seg forme.

Egentlig har vi lite å lære av en ekstatiker fra 1500-tallet. Eller?

Selvbiografien forteller historien om hvor hennes særegne autoritet kommer fra. Hun var slett ikke noe åndelig vidunderbarn, hørte ikke til den kategori hellige som nådde åndelig modenhet i tidlig alder nærmest uavhengig av rammene de levde i. Hennes erfaring var en

Teresa... var en meget praktisk og effektiv person, som mislikte kvinnes ufrie stilling i samfunnet.

annen. Hun modnet langsomt, og selv om enkelte opplevelser ble skjellsettende og ga hennes liv ny retning, var det tale om kontinuitet mer enn brudd. Mesteparten av hennes åndelige utvikling foregikk etter at hun var trådt inn i karmelitt

ordenen, og hun opplevde at omgivelsene i høy grad spilte en rolle. Teresa var ingen individualist. Nettopp derfor ble hun opptatt av rammene det religiøse livet skulle leves i, som felleskap. Hennes klosterreform var rettet mot å forbedre disse rammene, og dermed ble også hennes skriftlige anvisninger for klosterlivet noe annet enn teori. De var i høy grad praktiske, båret oppe av hennes erfaring av hvor avgjørende ytre rammer er, og at disse rammene derfor må tilpasses for på best mulig måte å fremme klosterlivets mål. Og målet for klosterlivet i Teresas reform, var forening med Gud i bønn. Dermed blir alle hennes anvisninger styrt av hensynet til å gi bønner best mulig grobunn.

Teresa trengte tid for å bli en læremester i bønn, lang tid. Veien var vanskelig, hun opplevde mange tilbakeslag. Men fordi hun selv har gått den, med alle dens kroker og motbakker inkludert, kan hun beskrive den med trygg lokalkunnskap. Hun har fått tryggheten både gjennom erfaring og konsultasjon med sikre veivisere, som hun alltid var svært oppsatt på å finne. Hun ønsket ikke å gå alene og uten veiledning. De periodene hun måtte gjøre det, anså hun som ytterst problematiske. Når hun så skriver *Boken om mitt liv*, gjør hun det i lydighet mot sine skriftefedre. Men under skriveprosessen er hun bevisst at det hun nedtegner, sannsynligvis vil bli lest av andre, og at det kan være til nytte for dem. Hun tror hennes historie har gyldighet også for andre enn henne selv. Og det har den. Det er dette som gjør *Boken om mitt liv* så lesverdig den dag i dag.

Øversettelsen

De som har lest Teresa på originalspråket, sier at hun er en av spansk litteraturs store prosaister. Hun kan umulig være lett å oversette. Den norske oversettelsen av boken, signert ikke-katolikken Olaug Berdal, må derfor sies å være litt av en prestasjon. Språket glir jevnt fremover, med en smule gammeldags patina, men ikke for mye. De humoristiske sidene ved Teresas treffende uttrykksmåter kommer til sin rett, og ikke minst har oversetteren mestret å gjengi Teresas religiøse språkbruk på en måte jeg ville forsverget var mulig på norsk. Her har hun fått hjelp av avdøde p. Albert Raulin OP. På en måte er altså denne utgivelsen også en hilsen fra en som trofast tjente Kirken i Norge i så mange år.

En beretning om Herrens nådegjerninger

Teresa selv kalte boken ved flere ulike navn, men fremfor alt «En beretning om Herrens nådegjerninger». Og det er slik den bør leses, i alle fall om man vil lese den i den ånd den er skrevet. I likhet med de andre store kristne selvbiografier, for eksempel Augustins *Bekjennelser*, som Teresa skattet høyt, og som hennes bok har en del fellestrekk med, er *Historien om mitt liv* egentlig ikke historien om et 'jeg', men om et 'Du'. Det er en beretning om Ham hvis dybder intet menneske kan måle, men som kan skimtes i det verk Han øver med og i sine skapninger.

Teresa av Avila:

Boken om mitt liv

Oversatt av Olaug Berdal

Aschehoug 2003

Teresa som klosterbygger i ekstatisk tilstand, med murerslev og lodd, i Claire Btrêtechers strek.

BABY JOHANNESSEN: KARL RAHNER OM ALDERDOM OG DØD

En av det forrige århundres desidert fremste katolske teologer, ikke minst før, under og etter Det II. Vatikankonsil, var jesuittpater og professor Karl Rahner (1904-84). Like før sin død ble han, i anledning 80-årsdagen, intervjuet om sitt eget liv, et intervju som foreligger i en liten bok i Herderbücherei (1984): «Karl Rahner – Erinnerungen – im Gespräch mit Meinold Krauss». Den lille boken gjengir de samtalenene Krauss, prest og kjent programleder, hadde med Rahner på tysk TV. Den lille boken er en sann fryd å lese, og den kaster lys over den kjente teologens lange liv i kirkens tjeneste som lærd professor og ikke minst forfatter, men vi møter også en beskjeden prest. Her skal vi konsentrere oss om det nest siste kapittel: om det jordiske og det evige liv.

Livets fylde.

Hva tid, tiden betyr for ham? Rahner svarer at tiden for ham er muligheten for i frihet å bestemme over sin egen ugjenkallelighet. Med andre ord, et åpent rom hvor en slik frihet er mulig. Når intervjueren så bemerker at han et sted har lest at Rahner har skrevet at «livet er fylde, ikke tid» og vil vite om Rahner, når han skuer tilbake på sitt liv, har opplevd denne fylde, svarer han at kanskje har en del ting gitt ham livets fylde: opplevelser, møter med mennesker, kjærlighet og trofasthet og slike ting.

Han tilføyer – og det er helt i pakt med Karl Rahners ydmyke vesen: «Slik har disse tingene også bidratt til å gi mitt beskjedne og korte liv en viss fylde, hvis man vil bruke det uttrykket.» Denne fylde har da for Rahner sammenheng med det endelige møte med Gud og det evige liv.

Alderdommen

På spørsmål om hvordan han opplever det å eldes og bli gammel, svarer Rahner bl.a.: «Mange roser i dag alderen. Det gis en rolig alder, en moden, avklart alder, kanskje til og med en vakker alder – men det finnes også nøkternt sett alderen, som stadig nærmer seg døden.....man får inntrykk av å bli dyttet mot døden. Man ser med møyne at livets slutt nærmer seg.»

Når det gjelder det å erfare at kreftene svinner ved stigende alder, sier Rahner: «Det kan jeg bare leve med, så sant jeg aksepterer det med tålmodighet. Hvis jeg forstår at jeg ikke lenger kan klatre opp på et høyt fjell, så blir jeg ganske enkelt stående nede. Forstår jeg at jeg ikke kan være åndelig aktiv seks timer pr. dag med produktivt arbeid, ja, da arbeider jeg bare to-tre timer og avfinner meg med virkeligheten...»

I Guds hender

Om han også kan avfinne seg med tanken på at han en dag ikke skulle kunne arbeide mer enn en halvtime? Etter en noe teologisk basert innledning, avslutter Rahner: «Vel, så må man også takle det. Når man ligger på dødsleiet, stopper jo alt opp.» Og, fortsetter han, skulle det skje at man blir mentalt fraværende i alderdommen, uten sin gamle reaksjonsevne, ja, da må man takle det også: «Da befinner man seg jo virkelig i Guds hender og ikke mer i sine egne. Og i Guds hender er man bedre beskyttet og berget, enn der hvor man mener at man selvtilfreds kan råde over sitt eget liv.»

Ensomheten

Om ikke ensomheten trenger seg

på når man blir eldre? «Jo, til en viss grad,» svarer Rahner. «Her får man se nøkternt på tingene, når man lever i omgivelser som er mer levende enn man selv er, som har oppgaver man selv ikke lenger kan delta i; da blir man jo uvegerlig til en viss grad ensom. Det må man regne med.» Han viser til ørkenfedrene og deres ensomhet, og tilføyer at når ørkenfedrene kunne forholde seg til Gud, «da kan man jo i alderdommen holde ut med sitt eget livs ensomhet.»

Døden

Hva med redsel for døden? «Jeg tillater meg å si at jeg har rett til å frykte døden,» svarer professor emeritus, jesuittpater Karl Rahner. «Slik opplevde jo også Jesus det i oljehaven. Jeg kan ikke i dette øyeblikk påstå at jeg er fryktelig redd for å dø. Jeg har det fortsatt bra... Men, som sagt, en siste frie bestemmelse eller en siste stoisk appell som skulle innebære at det var et kristent menneske forbudt å frykte døden, det godtar jeg ikke. Jeg får vente og se. Hvis jeg får angst for døden, vil jeg legge min redsel inn under Guds nåde; og har jeg ingen slik angst, så er jo det også bra, ikke sant? Det finnes sikkert folk som dør uten angst. Men nettopp dette, om man dør slik eller slik, er nå en gang en sak som faller utenfor min kompetanse.»

Her var det den erfarne presten som svarte. Under hele sin karriere som en av vår kirkes lærdeste og mest fremsynte teologer, sørget Karl Rahner for ikke å miste kontakten med prestens imperativ: sjelesorgen.

Fra «Forum», menighetsblad for Asker og Barum

«folkenes lys»

UTVIKLINGEN AV «LUMEN GENTIUM» UNDER VATIKANKONSILET

AV FREDRIK HANSEN

Det Annet Vatikankonsils (1962-1965) «Dogmatiske Konstitusjon om Kirken» (1) feiret i slutten av november 40 år. Konstitusjonen, kanskje mest kjent som «Lumen Gentium» etter de latinske åpningsordene, «folkenes lys», ble offentliggjort 21. november 1964 og regnes som konsilets viktigste dokument. For å markere konstitusjonen, presenteres her dens utvikling i løpet av konsilet – en utvikling som i seg selv belyser noe av dens teologiske innhold og dertil viser et stykke spennende teologisk tautrekking – og nytenkning.

Forhistorien

I forkant av Det annet Vatikankonsil (heretter Vatikan II) og i fortsettelsen av konsilet i Trent (1545-1563) og Det første Vatikankonsil, (1869-1870), var den offisielle katolske ekklesiologi preget av synet på Kirken som *societas perfecta*, det 'perfekte samfunn', – en hierarkiske og juridisk organisasjon (vis-à-vis staten) av guddommelig opphav og med de nødvendige strukturer for å styre seg selv.

I denne organisasjonen ble legfolket ledet av geistligheten, med paven som den øverste leder.

Ser man dette i forhold til *Lumen Gentium* og dens innhold,

må man erkjenne at det har foregått en kirkehistorisk og teologisk utvikling før konsilet som banet vei for konstitusjonen. Sett under ett var denne utviklingen basert på ønsket om en mer helhetlig uttalelse om Kirken. For det første maktet ikke Det første Vatikankonsil (heretter Vatikan I) å fullføre det som i utgangspunktet skulle være en fullstendig fremstilling av Kirkens natur i konstitusjonen *Mystici Corporis Christi*, fordi den fransk-prøysiske krig og de italienske troppers fremmarsj mot Roma satte en utidig stopper for konsilet i 1870 (2). Resultatet ble en noe snever behandling av Kirken i konstitusjonen *Pastor Aeternus*, som i stor grad fokuserte på

John Henry Newman ... anså det radikale likeverd som alle kristne mottar i dåpen som mer sentralt for Kirken enn forskjellene mellom geistlighet og legfolk.

Fredrik Hansen er prestestudent for Oslo Katolske Bispedømme og studerer nå til mastergraden i moderne katolsk teologi ved Heythrop College, London. Hans hovedoppgave omhandler biskopenes plass i katolsk ekklesiologi under og etter konsilet.

biskopen av Roma, hans primat over hele Kirken og hans ufeilbarlighet i trosspørsmål.

For det andre hadde utviklingen innenfor katolsk ekklesiologi fra midten av 1800-tallet åpnet nye dører og utfordret det etablerte bildet av Kirken, ideer man bl.a. finner hos tre meget viktige prester og teologer. Tyske Johann Adam Möhler forsøkte allerede før Vatikan I å skissere et syn på Kirken nært knyttet til den Hellige Ånd og Kristus. Da Kirkens mysterium finner sitt utgangspunkt i Gud, ville det for Möhler være mest korrekt å anse Kirken i forhold til Gud, ikke til rent menneskelige størrelser og begreper. Engelske John Henry Newman understreket i sine skrifter Kirkens deltakelse i Kristi tre embeter: prest, konge og profet, og anså det radikale likeverd som alle kristne mottar i dåpen som mer sentralt for Kirken enn forskjellene mellom geistlighet og legfolk. Franske Henri de Lubac førte i tiden rett før Vatikan II ekklesiologien nærmere kirkefedrene, Eukaristiens mysterium og så Kirken som det store sakrament som virkeliggjør Kristi nærvær for alle mennesker. Alle disse teologiske temaene finnes i og underbygger *Lumen Gentium*.

Første sesjon

Pave Johannes XXIII, som sammenkalte Vatikan II, hadde helt fra forberedelsene til konsilet understreket at Kirken og dens fornyelse var konsilets hovedtema. Derfor var ett av de første skjemaene (alle konsildokumentene som var under forberedelse, ble kalt skjemaer) som ble diskutert i konsilets første sesjon i 1962, det første utkast til det som skulle bli *Lumen Gentium*. Utkastet, med sine elleve kapitler, gav uttrykk for den da offisielle katolske ekklesiologien, med vekt på det hierarkiske og juridiske, og åpnet med en presentasjon av *Ecclesia Militant*, noe som førte til tvil blant mange konsilfedre (de aller fleste av dem biskoper) om utsiktene for en banebrytende og skjellsettende konstitusjon.

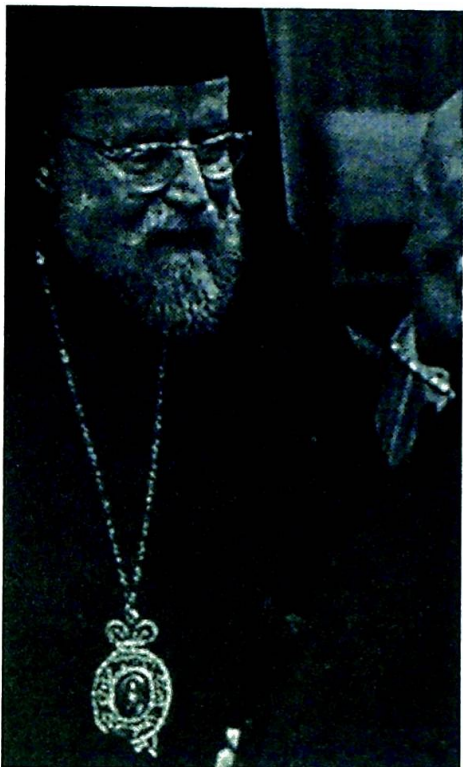
Derimot åpnet de konsilfedre som allerede fra konsilets begynnelse hadde deltatt aktivt i både konsilaulaen (Peterskirken) og i kulissene (3), debatten friskt, og flere av dem kritiserte utkastet i kraftige ordelag. Blant de 'fedre' som gjorde seg bemerket, var kardinal Montini av Milano, den fremtidige pave Paul VI, som poengterte at utkastet manglet en helhetlig struktur, og at kapitlene hadde lite eller ingenting med hverandre å gjøre. Kardinal Suenens

Lumen Gentium, med sine åtte kapitler (69 artikler) og forklarende tillegg kan, meget forenklet, anses å inneholde følgende teologiske punkter: Kap 1: *Kirkens mysterium*: Kirken som sakrament, den Treenige Gud og Kirkens mysterium, Kirken som Kristi legeme. Kap 2: *Guds folk*: Kirken som et pilegrimsfolk gjennom historien, Kirken og Kristi tre embeter: prest, profet og konge, Kirken og sakramentene. Kap 3: *Om Kirkens hierarkiske struktur*: det nye Testament, apostlene og biskopene, biskopene og paven, kollegialitet, lokalkirken, prestene og diakonene. Kap 4: *Legfolket*: den fundamentale likhet mellom legfolket, ordensfolket og geistligheten, lekfolkets plass i Kirken og i verden. Kap 5: *Om alles kall til hellighet*: Kirkens hellighet og den hellighet som finnes i de ulike levesett i Kirken. Kap 6: *Ordensfolket*: viktigheten av ordensfolk og det konsekreerte liv, de evangeliske råd og klostervesenet. Kap 7: *Kirkens eskatologiske natur og forening med Kirken i himmelen*: Kirken og Guds rike, døden og oppstandelsen, helgenenes skarer. Kap 8: *Den salige jomfru Maria*: Vår Fruens rolle i frelseshistorien, i forhold til Kirken og den plass Maria har i det kristne liv. *Tillegg*: teologisk forklaring på 'kollegialitet' i kapittel 3.

av Brussel foreslo at konsilet skulle behandle Kirken *ad intra* (opphav og natur) og *ad extra* (oppdrag og forhold til verden) separat, og foreslo tittelen *Lumen Gentium*, folkenes lys, for konstitusjonen. Forslaget om å se på Kirken i forhold til verden kom til å lede til skjema 13, som skulle bli *Pastoralkonstitusjon om Kirken i verden av i dag (Gaudium et Spes)*, konsilets andre store dokument om Kirken.

Bemerket ble også biskop de Smedt av Brügge, som i ett av konsilets mest berømte sitater karakteriserte utkastet som «triumferende,

... biskop de Smedt av Brügge, i ett av konsilets mest berømte sitater karakteriserte utkastet som «triumferende, klerikalt og juridisk»...

...patriark Maximos IV understreket at kollegialitet ikke var noe angrep på pavens primat, men uttrykk for alle biskopenes felles ansvar for hele Kirken.

klerikalt og juridisk», og som så en erobrende, prestestyrt og teknisk Kirke gjenspeilet i utkastet. Samtidig ble utkastet ansett av de fleste konsilfedrene for å være for lite pastoralt, for lite fokusert på alle Kirkens medlemmer (legfolket var fortsatt et haleheng etter geistligheten), og for lite knyttet til Kristus. Kirken som mysterium var også nærmest fraværende, det samme gjaldt dens bibelske grunnlag og tanker og ideer fra de østlige kirkefedrene. Den teologiske kommisjon, som hadde forberedt utkastet, gikk etter diskusjonen i gang med å forberede et nytt utkast basert på konsilfedrenes forslag.

Andre sesjon

I september 1963, ved konsilets andre sesjon, ble det nye utkastet om Kirken presentert, og med sine fire kapitler (*Kirkens mysterium, Hierarkiet, Guds folk og legfolket* og *Alles kall til hellighet og klostervesenet*) ble det raskt godtatt for videre diskusjon. Inndelingen vitnet om en helt annen holding og ønske om en mer konsis konstitusjon. Den nok viktigste endringen som var blitt foretatt, var det nye første kapitlet: Det presen-

terte Kirken i lys av Guds mysterium som pilegrimer på jord på vei mot sitt himmelske mål. Basert i stor grad på nytestamentlig teologi, spesielt apostelen Paul og begrepet «Kristi legeme» om Kirken, var dette en virkelig kursendring fra det første utkast.

Debattene som fulgte hadde tre interessante endringsforslag, som kom til å føre konstitusjonen betydelig videre. Kardinal Frings av Köln foeslo, på vegne av de tysktalende (og de nordiske (4) biskopene, at skjemaet om Vår Frue skulle inkluderes i konstitusjonen om Kirken, istedenfor å være en separat uttalelse om den hellige Jomfru. Etter en lang og til tider meget opphetet debatt oppsummerte kardinalene König av Wien og de Santos av Manila argumentene, og ved avstemningen som fulgte, støttet konsilfedrene forslaget.

Det andre forslaget, fremmet av kardinal Suenens, bestod i å dele kapittel tre i to: et kapittel som omhandlet Guds folk generelt, det vil si alle de døpte i Kirken, før en skiller mellom leg og geistlig. Dette kapitlet om *alle* Kirkens medlemmer, skulle komme som kapittel to, etter kapitlet om Kirkens mysterium. Den andre delen av kapitlet, om legfolket, skulle skilles ut som et eget kapittel, som tok for seg de ikke-geistlige medlemmer av Kirken og deres rolle. Dette forslaget ble nærmest enstemmig godkjent av konsilfedrene. Det tredje forslag var basert på et ønske av den da avdøde pave Johannes XXIII – han døde i juni 1963 og ble etterfulgt av Paul VI – om å inkludere et kapittel om Kirkens mål og dens fullkommenhet i himmelen, og derved unngå et begrenset syn på Kirken ved kun å fokusere på Kirken i denne verden. Også dette ble godkjent av konsilet. I tillegg til disse endringene skilte konsilet ut et eget kapittel om ordensfolket og endret tittelen på kapitlet om hierarkiet, som, og det er verd å merke seg, kommer som nr. 3, etter kapitlet om hele «Guds folk».

Tredje sesjon

Konstitusjonens tredje og siste utkast hadde åtte kapitler (*Kirkens mysterium, Guds folk, Kirkens*

Konsilet...åpnet for muligheten, dersom den lokale biskop fant det på sin plass, til å ordinere gifte menn til permanente diakoner.

hierarkiske struktur med vekt på biskopene, Legfolket, Alles kall til hellighet, Ordensfolket, Kirkens fullendelse i himmelen og helgenene og Jomfru Maria i Kristi og Kirkens mysterium) og ble lagt frem for og diskutert av konsilfedrene i november 1964.

To av de mest sentrale temaene som ble diskutert her, hadde allerede vært oppe i konsilaulaen (5), men det var først nå at spørsmål knyttet til diakonatet, biskopene og paven i kapittel 3 skulle avklares. Debatten om diakonatet (dets plass i hierarkiet og muligheten for å ordinere ikke-sølibatære menn til diakoner), endte opp med et kompromiss: Konsilet fremhevet diakonatet som egen rang i hierarkiet, ikke bare som et ledd mot prestevielsen, og åpnet for muligheten, dersom den lokale biskop fant det på sin plass, til å ordinere gifte menn til permanente diakoner.

Det andre og langt mer kompliserte temaet omhandlet biskopene, hvor Vatikan II forsøkte å veie opp for Vatikan I ved å utarbeide en mer balansert teologi om biskopenes plass i Kirken. Temaer som i debatten ble diskutert, og som ble inkludert i konstitusjonen, var apostelkollegiet og apostlenes plass i Kirken, spesielt i forhold til biskopene som apostlenes etterfølgere, bispeembets sakramentale natur og biskopens rolle som enhetsbærende i lokalkirken, og biskopens tre-foldige tjeneste i Kirken med hans læreembete, hyrdeembete og presteembete. Disse emnene var gjort mulig i stor grad på grunn av nyere bibelforskning og bedre kjennskap til kirkefedrene og liturgien.

Det som skapte mest debatt, var biskopenes forhold til paven, biskopen av Roma. Debatten dreide seg om kollegialitet, det teologiske begrep som anser bispekollegiet *sammen med paven* som ansvarlig for verdenskirken, og som innebærer at kollegiet og paven *sammen* har den øverste læremyndighet i Kirken. Kardinal Ottaviani, prefekt for Troskongregasjonen, var en av de mest fremtredende konsilfedrene som reagerte på dette, og understreket at man ikke kunne gå imot hva Vatikan I hadde sagt om pavens primat, eller falle tilbake i en form for konsiliarisme, vranglæren som setter et konsil over paven. Den melkitiske patriark Maximos IV, som til stadighet imponerte konsilet med sine taler, understreket at kollegialitet ikke var noe angrep på pavens primat, men heller et uttrykk for *alle* biskopenes (som apostlenes etterfølgere og lokalkirkenes hyrder) ansvar for hele Kirken.

Debatten, som også vitnet om ulike syn på Kirken (en juridisk pyramide eller en samling av lokalkirker i enhet med hverandre og Roma), løste seg etter at alle fant seg til rette med ordlyden i kapittelet, og etter at pavens enestående plass i Kirken fortsatt bestod uforandret.

For å unngå feiltolkninger av kapittel tre, og dermed opprettholde definisjonene fra Vatikan I, satte pave Paul VI i midten av november 1964 inn et forklarende tillegg (*Nota praevia explicativa*) til kapittel tre, som må regnes med som en del av Lumen Gentium. Tillegget understreker at bispekollegiets forhold til paven må sees i lys av åpenbaringen og ikke behandles som en organisatorisk ordning, hvor paven har sin posisjon fra biskopene.

Lumen Gentium

Med dette på plass var man rede for den endelige avstemningen, som fant sted 19. november 1964, med den høytidelige og avsluttende avstemning to dager senere. Med kun 5 stemmer imot, kunne pave Paul VI sammen med konsilfedrene derfor den 21. november 1963 endelig promulgere (undertegne og offentliggjøre), *Lumen Gentium*, den Dogmatiske Konstitusjonen om Kirken, og med det fullføre det som også i dag regnes som ett av kirkehistoriens mest betydelige dokumenter om Kirkens natur og vesen, og som fortsatt er retningsgivende for Kirkens teologi og katolsk ekklesiologi.

¹⁾ Konstitusjonen finnes på norsk som hefte fra St Olav forlag (1997) og elektronisk på HYPERLINK "<http://www.katolsk.no>" * www.katolsk.no .

²⁾ Se for øvrig: Norman Tanner, *The Councils of the Church*, Crossroad Publishing (2001), den nok mest tilgjengelige innføringen i konsilhistorie.

³⁾ Da konsilet var underlagt taushetsplikt og den internasjonale pressen ble holdt på armlengdes avstand, utviklet det seg raskt andre informasjonskanaler og arenaer for diskusjon, som hurtig ble verdenskjente, og personifisert av redemptoristpateren Francis Murphy i Xavier Rynne (hans pseudonym), *Vatican Council II*, Orbis (1999).

⁴⁾ For den norske deltakelse i konsilet, se biskop John Willem Gran, *Det annet Vatikanekonsil: opprudd og fornyelse*, St Olav (2001).

⁵⁾ For en langt mer omfattende gjennomgang av Lumen Gentiums historie og de meget omdiskuterte '5 spørsmålene' fra sesjonen i 1963, se Herbert Vorgrimler, *Das Zweite Vatikanische Konzil*, Herder (1966).

«hverken for katolikker eller protestanter»

OM OG RUNDT LUTHER-FILMEN

FRA EN SAMTALE MED BISKOP HANS MARTENSEN

«Ikke akkurat min kopp te.» Det er biskop emeritus Hans Martensens umiddelbare reaksjon på filmen om Martin Luther, ifølge det danske kirkebladet Katolsk Orientering. Bladet – nærmere bestemt redaktør Erling Tiedemann – har invitert den tidligere biskopen av København med «på en tur i biografen», og det med god grunn, for «biskop Martensen er ikke hvem som helst, når det dreier seg om Martin Luther».

Biskopens synspunkter på filmen, som også er aktuell i Norge, turde interessere også norske lesere. Her en noe forkortet versjon av samtalen.

Men først Luther-spesialisten Martensen: Inspirert av teologen K. E. Skydsgaard, luthersk observatør ved Det 2. Vatikankonsil, gikk den

unge jesuitten Martensen i gang med en doktoravhandling om Martin Luther – et arbeid bispeutnevnelser satte en stopper for. Men, som Erling Tiedemann skriver: «Biskop Hans... regnes Ni den grad til kretsen av Luther-kyndige at Københavns universitet på et tidspunkt utvente ham til teologisk æres-

doktor». I årene etter konsilet var han i mange år en av de to formenn i den offisielle katolsk-

lutherske samtalekommissjon, et arbeid som førte frem til formuleringen av Felleseklæringen om rettferdiggjørelsen (1999) om hvordan mennesket blir frelst ved tro og ved Guds nåde.

Så til filmen.

«Jeg synes at det innimellom var en litt unøyaktig gjengivelse av det ene og det andre,» sier biskop Martensen. Som finner filmen «noe glansbildeaktig... et slags helgenportrett av Luther. Blant annet styrte man utenom de mer ubehagelige utsagn og tildragelser for eksempel omkring Bondekrigen. Man så riktignok noen krigsscener, men at Luther så sterkt stilte seg på adelens og fyrstenes side og sa at man skulle slå bøndene ned som gale hunder – ja det gled man lett henover».

Biskopen roser scenene fra Augsburg og de tidlige hendelser i Luthers liv og synes filmen

«noe glansbildeaktig... et slags helgenportrett av Luther, bl.a. styrte man utenom de mer ubehagelige utsagn og tildragelser...»

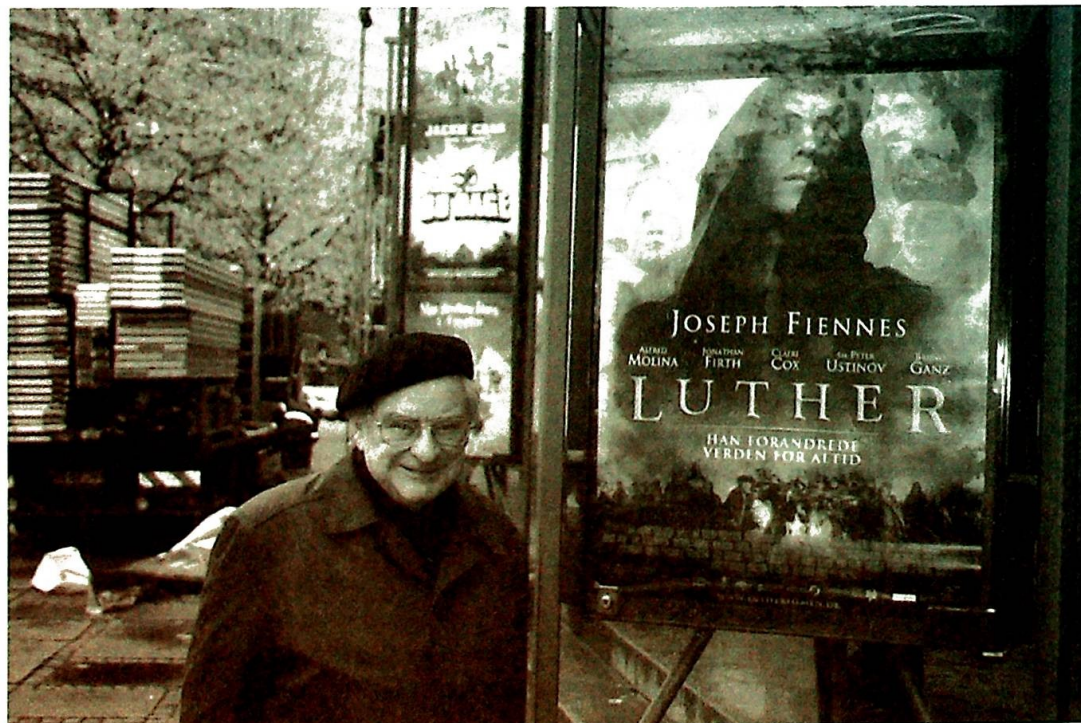
kommer godt fra det å beskrive grunnstenen i Luthers lære: «at vi blir frelst ikke ved vår egen innsats, men ved Guds godhet mot oss. Vi blir altså frelst ved troen alene». Et budskap som «forskjellige katolikker nok reagerer forskjellig på», bemerker den erfarne biskop og viser til sitt lange samarbeid med lutherske teologer nettopp om rettferdiggjørelsen. «Her er vi nettopp kommet til det resultat at katolikker og evangelisk-lutherske kristne godt kan være enige om det fundamentale. Også vi katolikker tror at vi blir frelst ved Guds nåde, ikke på grunn av vår egen godhet. Troen er en Guds gave.»

Dagens verden er «annerledes på alle mulig måter» fra den verden Luther levde i, f. eks. er katolsk fromhet i dag meget forskjellig fra fromheten på 1500-tallet». Et annet poeng: «De hovedproblemer Luther kjempet med – som f. eks. avlat – er ikke lenger et hovedproblem. Det er egentlig kommet noen meget større problemer, som ikke på samme måte var der på Luthers tid. I dag er Gud selv et hovedproblem. Er han overhode til? Og hva betyr Gud for menneskers liv i det daglige? Her er det skjedd store forandringer,» fastslår biskop Martensen. Som også kommer inn på det «litt vanskelige spørsmål... Luthers lære om de to regimente, altså at det åndelige og det verdslige regimente

er adskilt slik at det ene ikke berører det andre. Det var faktisk Luthers tanke å gjøre de kristne fri fra statsmakten. Men her vil jeg våge å si at lutheranerne på en annen måte likevel er blitt uhyre avhengige av statsmakten».

Biskop Martensen vil ikke kommentere om avlatshandelen og Johan Tetzels misbruk «i enhver detalj» foregikk slik filmen viser, men vedgår villig at «også for oss katolikker er det mangt og meget i kirkens historie som vi bedrøves over, og hvor vi synes at det var ille at det kunne utvikle seg så skjevt. Det er avlatshandelen et grelt eksempel på. Samtidig må man innrømme at noen problemer er større enn filmen gir uttrykk for. Grunnideen i avlat er jo,» forklarer biskopen, «at selv om jeg får tilgivelse, kan det godt være noe å gjenopprette – og det er jo ikke galt i seg selv. Har jeg brent min nabos gård, og han tilgir meg, så kunne jeg kanskje likevel godt føle at jeg burde hjelpe til med å sette et nytt stråtak på. Det er noe riktig i tanken om at selv om din synd er tilgitt, kan

Man kan ikke uten videre lage en film om Luther hvor man stanser fortellingen 15 år før han dør.

«Biskop Hans på ettermiddagsforestilling i Palads Teatret». Foto: Erling Tiedemann

det godt være noe som ennå skal gjøres godt igjen. Det grann av sannhet er det i avlatslæren, det må man ikke glemme. Men den form avlats-handelen fikk, var naturligvis meget slem – og langt, langt fra det som er kjernen i en riktig forståelse av avlatsbegrepet.»

«...også for oss katolikker er det mangt i kirkens historie vi bedrøves over... avlats-handelen er et grelt eksempel...»

Om biskopen vil anbefale katolikker å se filmen? «Niks,» kommer det omgående. «Det synes jeg ikke. Hverken katolikker eller protestanter – jeg

må si at jeg var ikke så begeistret for filmen.» Mange sentrale ting omkring Luther er ganske enkelt utelatt eller kommer svært lite frem i filmen, som slett ikke avspeiler endringene i Luthers egen holdning til teologiske og kirkelige spørsmål ettersom han ble eldre. «Under mine egne Luther-studier beskjefteget jeg meg

med den unge Luther og hans forelesninger over Salmenes bok, hvor jeg nettopp var opptatt av hvor ofte han siterte filipperbrevet om Kristus, som tømte seg selv og tok tjenerskikkelsen på seg. Egentlig var det en meget katolsk tankegang, som Luther ennå hadde den gang da han var ung. Han var også meget katolsk i sine tanker da han slo

tesene opp – mange av

dem er jo rent katolske i sitt innhold. Men det anti-katolske vokser hos Luther ettersom han blir eldre. Og hos den helt gamle Luther – det er jo skrekkelig med hans skrifter mot jødene og

mot tyrkerne. Man kan ikke uten videre lage en film om Luther hvor man stanser fortellingen 15 år før han dør, og dermed ikke får det hele med,» påpeker biskop Martensen.

Fra filmen til økumenikken: «Hva med fremtiden for lutheranere og katolikker?» spør intervjuer.

«Nettopp på grunn av de store endringer som er skjedd, er spørsmålet naturligvis hva som dypest sett skiller oss ad,» svarer Martinsen. Én slik ting er selvsagt pavedømmet, og, nær knyttet til det, spørsmålet om struktur og forholdet mellom ånd og organisasjon. «Spørsmålet i dag er derfor i høy grad hva vi kan gjøre for å overvinne noen av de ting som ennå skiller oss ad. Et kjernepunkt for Luther var jo at vi skulle forkynne Ordet, og her har vi vært så vant til å tenke at i Danmark har alle mennesker jo fått forkynnelse og er blitt både døpt og konfirmert. Men er vi ikke ved å bli mer og mer klar over at det i høy grad ligger en oppgave i å bringe evangeliet til vår egen tid – også i Danmark? Det spørsmålet stiller seg ganske annerledes enn tidligere. Derfor skal vi ikke spørre hva som skiller oss i dag, men også i høy grad spørre hva vi kunne gjøre sammen for å få forkynt kristentroen – på tross av at vi ikke er én kirke, og at det fremdeles er noe som ikke er som det kunne ønskes å være,» sier biskop Martensen. Som minner om at når veien fremover er vanskelig å finne, er det godt å vise til et setning fra den tidlige Luthers salmeforlesninger – en setning biskop Martensen selv brukte som valgspåk da han ble biskop: «*Crux probat omnia*», korset beviser alt.

«Korset er bevis på Guds kjærlighet til oss, men det sier også at det er ting som Gud kan, og som vi mennesker ikke kan – og som han nettopp beviste da han sendte sin sønn for å bli korsfestet,» sier biskop Martensen. «Omkring det økumeniske kan vi mennesker ikke selv planlegge alt, vi kan ikke organisere alt – vi må legge tingene i Guds hånd og be ham om å vise oss den vei han ønsker at vi skal gå,» slutter biskop Hans.

«...noe riktig i tanken om at selv om din synd er tilgitt, kan det godt være noe som ennå skal gjøres godt igjen. Det grann av sannhet er det i avlatslæren, det må man ikke glemme.»

Norge – fremdeles et kristent land?

FRA NORGE KATOLSKE KVINNEFORBUNDS JUBILEUMSSEMINAR

I forbindelse med sitt 80-årsjubileum i oktober i år avholdt NKKF – Norges Katolske Kvinneforbund – bl.a. et åpent seminar med tema: «Er Norge (fremdeles) et kristent land?» Som oppladning til gruppearbeid og debatt hadde man invitert tre innledere: sr. Anne Bente Hadland o.p., fr. Arnfinn Haram o.p. og Janne Haaland Matlary, professor i statsvitenskap ved universitetet i Oslo. Vi gjengir hovedpunktene til de tre innlederne: Deres tanker om og synspunkter på et utfordrende tema burde være av interesse for flere enn seminardeltakerne.

Innledningsvis ga *Rønnaug Aaberg Andresen*, medlem fra NKKF-styret i WUCWO's verdensstyre, jurist av yrke, en redegjørelse for en rekke rettsbegreper som det var nyttig å ha i bakhodet når de øvrige innlederne skulle snakke om spørsmålet hvorvidt Norge fortsatt er et kristent land.

Deretter ga *sr. Anne Bente Hadland* en grei gjennomgåelse av kirkens syn på emnet og vårt samfunns verdier – pro et contra. Hun ga en historisk oversikt, som viste hvorledes verdier som demokrati, menneskerettigheter, religionsfrihet m.fl. har vært håndtert tidligere, bl.a. i det 19. århundre, både fra Kirkens og samfunnets side. Hun viste også til hvorledes tingene har utviklet seg opp mot vår tid. Hun sa bl.a.: «Når noen av våre politikere og meningsleverandører i dag viser en utilbørlig trang til å overprøve og overstyre trossamfunn og troende menneskers rett til å ha en overbevisning, så handler de for så vidt bare i pakt med denne eneveldige forståelse av statlige makters og myndigheters nærmest uinnskrenkede makt. Og det

er ikke så rart når vi tenker oss om, for den siste reminisens av eneveldet her til lands er jo faktisk statskirken.»

Sr. Anne Bente kom deretter inn på Det annet Vatikankonsils erklæring om religionsfriheten, *Dignitatis Humanae*, som fremholder religionsfriheten som den ypperste av alle friheter. Hun viste til hvorledes dokumentet fremholder at den øverste norm for menneskelivet er selve den guddommelige, evige, objektive og universelle lov, og knyttet dette videre til samvittigheten, ettersom det er i sin samvittighet menneskene møter og erkjenner den guddommelige lovs fordringer. Hun siterte dokumentet som sier at

Norge...en konfesjonsbundet stat...dette forkludrer ofte den offentlige debatten her hjemme, fordi begrepet 'Kirken' blir forstått som et statlig anliggende, vel så meget som et trossamfunn.

«mennesket er forpliktet til trofast å følge sin samvittighet i all sin gjerning, for derved å nå frem til Gud, som er det endelige mål». Hun fremhevet at religionsfriheten er basert på selve menneskeverdet, som igjen har menneskets frihet som grunn. For øvrig viste hun til at det ikke var en ny religionsfrihet konsilfedrene kom med, de

så det mer som sin oppgave å begrunne den.

Deretter kom hun inn på at vi i Norge lever i en konfesjonsbundet stat – en av de aller siste i den vestlige verden. Hun viste til at dette ofte forkludrer den offentlige debatten

«Religion er et offentlig anliggende og angår ikke bare sjelefreden.»

her hjemme, fordi begrepet 'Kirken' blir forstått som et statlig anliggende, vel så meget som et trossamfunn. Hun trakk deretter inn forholdene ute i Europa, bl.a. i Frankrike, som er en sekulær stat, og hvor man derfor har en mer prinsipiell debatt om religionen og dens vesen og statens ikke-konfesjonelle innretning. Hun nevnte også Tyskland, hvor det er rett til forskjellighet, men hvor landet hverken skal være religionsfiendtlig eller religionsfritt. Til slutt sa sr. Anne Bente Hadland: «Et ikke-konfesjonelt samfunn er altså ikke et samfunn fritt for religion, men et samfunn hvor der er et bevisst skille

mellom religion og politikk. Men et skille mellom religion og politikk betyr ikke at politikken er religionen uvedkommende. Den 'nye' staten er viselig juridisk nøytral, men ikke etisk. Religion har sin egen sfære i samfunnet som er unndratt politisk kontroll og langfingrede politikere, men religion kan aldri reduseres til et rent privat, et indre anliggende. Religion er et offentlig anliggende og angår ikke bare sjelefreden. Vi har i kraft av vår tro et syn på mennesket, dets iboende verdighet og ukrenkelighet som vi plikter å fremme i det offentlige rom.»

De kristne normer er gradvis blitt forlatt... og kristendommen er blitt omdefinert av det intellektuelle liberale Norge.

Dominikanerpater *Arnfinn Haram* (tidligere domprost i Den norske kirke, konverterte for en del år siden til Den katolske kirke og trådte inn i dominikanerordenen) ga først en del opplysninger på hvorledes statskirken i Norge fungerer. Deretter spurte han om Norge er et kristent land? Han svarte nei, men tilføyet raskt: Han kunne ha sagt ja. Norge er et land med en kristen tradisjon og en kristen kultur. 75 % av befolkningen døper fortsatt barna i statskirken. Samtidig, sa han, er Norge i dag et avkristnet land. Vi har rygget ut, om ikke så akutt som det skjedde i Frankrike etter den franske revolusjon. De kristne normer er gradvis blitt forlatt, mente Haram, og kristendommen er blitt omdefinert av det intellektuelle liberale Norge. Statskirken er følgelig uthult, og biskopene har mindre å si enn tidligere. Kristendommen blir dessuten marginalisert. Man får en privatisering av religionen, det subjektive i troen går foran det institusjonaliserte.

Haram ga deretter en oversikt over forholdet mellom stat og kirke, parlamentarismen m.v., og konkluderte med at kristent nærvær i vårt folk på en måte blir en illusjon når den kristne kirke blir uten innflytelse direkte på loverket o.s.v. Han sa videre at går man inn for religionsfriheten, så kan man ikke godt utelukke, andre religioner utenfor kristendommen. «Den tid er forbi at Norge er et ensidig kristent land – kirken er i eksil (kfr. Babylon),» sa Haram. Som videre påpekte at når alle har lov til å praktisere sin religion, vil det medføre en sunn filosofi og et sunt menneskesyn. Men kristendommen må være åpen og tydelig. Og all debatt om etiske spørsmål må oppgraderes, og det etiske nivå høynes.

Professor *Janne Haaland Matlary* startet med å si at nivået på den offentlige debatt i Norge må heves. Medialogikken er enkel og vulgær. Det som nå mangler er bare offentlig henrettelse. Folks innsikt i kristendommen og Norges historie er snart helt borte. Dette er et stort pedagogisk problem. Det var kanskje på tide å bringe inn det katolske intellektuelle nivå og tradisjon i norsk debatt, sa Matlary.

bok- omtale

Om Olav Nygard: visjonær og mystikar

Asbjørn Aarnes:

Poesien hos Olav Nygard

Et dikteralbum

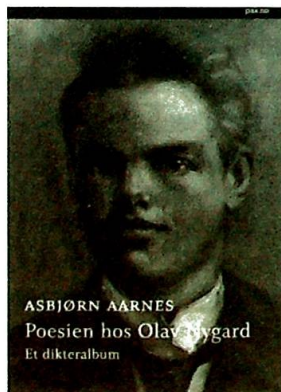
Pax forlag 2004

Då den snart attenårige Paul Claudel i juni 1886 for første gong fekk Arthur Rimbauds diktsamling «Illuminations» i hendene, opplevde han det som materiens panser rundt han vart opna. Kanskje opplevde eg noko av det same då eg for første gong møtte Olav Nygard's diktning. Her var ein som såg langt utover det kvardagsleg og samstundes hadde si forankring i det, han var både «jordson og himmelson». Olav Nygard sette ord på vår lengt, på vår eksistensiell uro og vår hjelpe-lause forvirring stilt overfor «væren». «Eg er ætgvill i verda, sym i eit skoddehav, veit kje um d'er ein himel eller ei attmura grav.» Eg opplevde at det ikkje kunne seiast betre, både form, språk og innhald gjekk opp i ein høgare einskap som tala utruleg sterkt.

Olav Nygard er nok ein lite kjent diktar i dag og har nok heller aldri fått den plassen han rett-messig hadde fortent. Det er fleire grunnar til det, han utgav berre fire små diktsamlingar i sitt førti-årige liv, språk og innhald gjorde han på mange måtar vanskeleg tilgjengeleg, mange har vel og oppfatta han som ein lokal vestlandsdiktar. Desto meir prisverdig er det at Asbjørn Aarnes lyftar han fram i ljuset i boka «Poesien hos

Olav Nygard. Et dikteralbum», som nyleg kom ut på Pax forlag. All mogleg ros til både forfattar og forlag for det.

Boka er tredelt, første delen er Aarnes fenomenologisk tilnærming til sentrale tema i Nygard's lyrikk. I andre delen følgjer så ei rekkje brev hovudsakleg til kona Rakel, brev han skreiv under opphaldet på Luster sanatorium, men og brev til Hulda Garborg. Olav Nygard stod Garborg familien nært og budde i periodar hjå dei.

Siste delen av boka har fått overskrifta «Poetenes vitnesbyrd», her let Aarnes nærare tredive norske lyrikarar, frå Arne Garborg og Anders Hovden til Jon Fosse og Georg Johannesen, koma fram med sine opplevingar og tankar kring Olav Nygard og hans lyrikk.

Den som kanskje klårast såg det store i Olav Nygard's diktning var Claes Gill. «Det er en sfærenes sønn som har gjestet jorden, som har båret den tunge lagnad som

ble lagt på han uten å la seg friste til småsnakk og meningsytringer eller dogmatisk engasjement,» skriv han på slutten av femtitallet. Ein annan stad uttaler han at dersom Nygard hadde skreve på eit verdspråk, ville han ha hatt rang mellom dei store i verdslitteraturen. At Nygard står i ein europeisk tradisjon som strekk seg frå Shakespear (som han omsette), Goethe, Shelley, Keats, Burns (som han og omsette) via Wergeland og Hölderlin er det liten tvil om. Han var ikkje primært heimstaddiktar eller vestlandsdiktar, men ein diktar som stod i ein europeisk andeleg og kulturell tradisjon.

«Det ugjensigelige» er tittelen på innleiingskapittelet i boka og dette blir Aarnes' primære inngangsport til dikteren. Han knyter tråden til den revolusjon i forståinga av poesien som starta med Charles Baudelaire og som fekk innverknad både på poesien som kunst og på litteraturkritikken som fag. Diktingas tale er «ugjensigelig», eller med andre ord: Det som er sagt kan ikkje seiast om igjen med andre ord eller språkteikn. Det tyder ikkje at diktinga ikkje gjev innsikt men det er ein inkarnert innsikt, eller med Olav Nygard's ord, diktinga har «fått ljodham». Poeten og mystikaren prøver begge å seia noko som går utover kvardagsrealismen, noko som språket har problem med å favna.

Olav Nygard var begge deler, han var utan tvil visjonær og mystikar, hans erfaringar gjekk utover

det dei fleste av oss forholdt oss til i dagleg livet. Kanskje var det difor «han var sjølvlysande, ljuset stråla ut or hans eigi rike sjæl» som Anders Hovden skreiv i 1930. Denne visjonære som let det uskapte ljuset stråla gjennom seg, denne formidlar av det som ikke kan seiast er det Aarnes let oss møte i denne boka. Det er eit møte ikkje primært frå ein analytisk ståstad men meir som eit nært møte i personleg samkjensle med denne særmerkete dikteren Difor er det vi og får kjensla av å koma så nær innpå han.

Det høver å dvela litt ved ei eit spesielt dikt til slutt. Aarnes framhevar dette som eit høgdepunktet i Nygard's diktning, ja kanskje i norsk diktning i det heile. Det dreier seg då om diktet «Til son min», som Nygard arbeidde på i fleire år heilt fram til like før han døydd i 1924. At han også sjølv såg det store i dette diktet, tyder svaret på sonens spørsmål: «Far, skal eg få eit dikt». Faren svarar: «Ja, og det er eit dikt som ingen son i verda har fått maken til.»

«Til son min» er eit platonisk prega visjonsdikt om sonen frå han i sin preeksisens «blunda lagnadslaus i ævblaana» til lengten dreg han mot eit jordisk tilvære slik at han til slutt «i vogga laag med varme kinn». Eg minnest at diktet gjorde djupt inntrykk på meg, og eg siterte det for meg sjølv då eg sjølv fekk ein son:

*Og lengten rodde ut or sine fjordar
og lærte seg dei lange bylgjeslag
og auka maale, som når dult det
torar,
til dine draumeheimar kom i ag.
Daa brast dei aandelette aterkring-
ar,
og jorda med si dragmagt naadde
inn.
Daa seig du kvar den stund i min-
dre svingar
til du i vogga laag med varme kinn.*

Kort tid etter forlet Olav Nygard tida og går inn i æva. Kona Rakel skildrar den siste stunda. Olav såg mot taket og

seier: «Eg ser ei sol.» Rakel svarar: «Det er sola som skal lysa deg heim, Olav.» – «Ja,» svarar han, og det vert det siste ordet til dikteren. Høver det ikkje godt å setja dette «ja» som både overskrift og avslutning? Eit ja til livet og denne forunderlege lagnaden vi er sett inn i, og som både Olav Nygaard og Asbjørn Aarnes hjelper oss til å skjønna litt meir av.

Frode Thorup

Gjensyn med Undsets St. Hallvard

Sigrd Undset:

Sankt Halvar's liv, død og jærtegn
Verbum klassiker 2004

I 1925 utga Sigrd Undset sin lille bok *Sankt Halvar's liv, død og jærtegn*. Verbum forlag har nå utgitt boken på ny, med illustrasjoner av Urd von Hentig og forord av Eivind Luthen.

Boken tåler godt en nytgivelse, av to grunner: For det første fordi historien om St. Hallvard i seg selv er bærekraftig gjennom alle tider og stadig fortjener et nytt publikum. Dernest fordi Undsets legendeprægede fortelling hører hjemme blant de stadig skimrende prosaperler.

Men en ny generasjon lesere bør ta med seg en viktig forutsetning: Den historiske Hallvard Vebjørnsson fra Huseby i Lier vet vi svært lite om. Han var sønn av en bonde og kjøpmann, fulgte i farens fotspor, ble myrdet da han som ung mann forsøkte å beskytte en kvinne som ble beskyldt for tyveri. Både i forbindelse med hans død og ved hans grav ble det ganske snart berettet om undere og jærtegn, og etter ganske få år ble hans lik flyttet til Mariakirken i Oslo, skrinlagt og helgenerklært.

At St. Hallvards mor var av St. Olavs ætt, og at kongen som besørget skrinleggingen, Harald Hårdråde, derved også var beslektet med St. Hallvard, var utvil-

somt blant de faktorer som bidro til å øke St. Hallvards status og medvirket til at han raskt ble Norges viktigste helgen nest etter St. Olav.

Nærmere omstendigheter og detaljer rundt St. Hallvards liv er ikke kjent. Denne mangel på kunnskap utnytter Sigrd Undset med dikterens rett til å skildre tenkte skikkelser og mulige begivenheter innenfor en sannsynlig ramme. Undset har gitt sin fortelling om St. Hallvard legendens form, og som en legende skal den leses, ikke som historiske fakta. Men hun bruker sine store kunnskaper om norsk middelalder til å

skape en ytterst troverdig og historisk korrekt ramme rundt legenden. Fortellingen blir derfor også en mesterlig innføring i datidens liv og menneskesinnets irrganger. Så får det heller stå sin prøve hvorvidt gamle Vebjørn virkelig var den drukkenbolt og konemishandler Undset fremstiller ham som. Det er blant de literære grep som fremhever hovedpoenget både ved legendens og historiens St. Hallvard – det hverdagslige menneske som lar seg bruke av Gud i det godes tjeneste. Dermed beskriver hun også en helgens arketypp – et menneske på godt og ondt som ut fra sine gitte forutsetninger blir Guds redskap i verden.

Det er fristende å knytte en kommentar til Eivind Luthens forord. Han gir betraktninger om en våknende interesse for middel-

alder, trosliv og helgener, peker på St. Hallvard som forbilde, og trekker – kanskje ikke overraskende – inn pilegrimsmotivet. Alt vel og bra. Men med tanke på at en nyutgivelse av Undset utvilsomt har også ikke-katolske lesere, hadde det absolutt vært på sin plass at også forordet var mer i takt med Undsets intensjon og fordypet seg i *fenomenet helgen*. I det lutherske Norge er som kjent forståelsen av hva og hvem en helgen er, ikke spesielt utbredt, og Luthen faller selv i den misforståelse å sette likhetstegn mellom helgener og gode mennesker.

Helge Magnus Iversen

Fiffig bok fra Kjell Arild Pollestad

Kjell Arild Pollestad:
Samtaler med Horats
Dagbok 2000-2004
Cappelen 2004

Selvsagt kan leserne bli noe trett av dominikanerpater Pollestads dagboksnotiser. Men så ikke helt denne gangen. Det er ganske fiffig å gjøre dagboken for 2000-2004 om til også å innebære samtaler med den romerske dikteren Horats (65-8 f.Kr.) Det er sagt om Horats at han ikke bare var en

stor satiriker, men også formsikker, og det er Pollestad så menn også i denne boken. Om forfatteren ser på seg selv som en arvtager av Horats, er ikke godt å vite. Men språk- og stilmessig er dette

etter denne anmelders mening den beste boken Pollestad har skrevet. Innholdsmessig er den annerledes enn hans tidligere dagbøker, og dermed mer spennende. Og det merkes mellom linjene, for å si det slik, at pateren har forlatt det gutteaktige til fordel for den mer modne manns refleksjoner. Meget bra!

For alle som kjenner noe til Horats og hans samtid, vil samtalen med Horats kalle på smilebåndet iblant – det er godt gjort. Og skulle noen av de 'skriftlærde' mene at Pollestad farer for lett

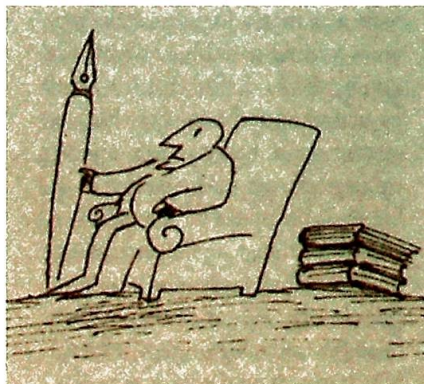
hen over Horats' tekster, må de bare betenke at dette er lesning for allmennheten, ikke fremtidige doktorander. Pollestads skarpe penn er fortsatt kvasset – han får gitt et kraftig spark til «en slags lokal storinkvisitor». Men denne anmelder lurer på om ikke forlaget her og der burde ha vært mer påpasselig og luket ut dette og hint? Nå ville ikke Pollestad ha vært den han er, om han ikke slo tilbake mot det han mener det skal slås tilbake på.

Det som gjør boken lesverdig, ved siden av de fiffige pratetimer med Horats og det gode språket, er som nevnt at man merker de dypere refleksjoner over livet og livssituasjonen til en klosterbror. Den tidligere 'flanøren' viser sine dypere åndelige sider og – fremfor alt – han er blitt mer modent ydmyk og ikke så bråkjekk når det gjelder å la oss få vite hvem han hele tiden har 'flanert' med, som tidligere.

For denne anmelder er det et håp at Kjell Arild Pollestad nå beveger seg bort fra de banale dagboknotiser og fortsetter å gi oss «samtaler» med de store avdøde diktere, men også de små beretninger om møtet med mennesker uten 'kjendisstatus'.

Samtaler med Horats viser at Pollestad kan mer enn å flanere i sirkel. Boken anbefales til lesning i godstolen.

Baby Johannessen

presse- klipp

BRASIL: SLAVEHOLD SKAL STRAFFES!

Slavehold er forbudt i Brasil, likevel lever titusener av jordløse bønder og deres familier under slave-lignende forhold på storgodsene, men det er uhyre sjelden at gods-eierne, som gjerne har væpnede folk til å vokte sine arbeidere, rammes av noen form for straff. Det har vært skuffelse over at president Luiz Inacio da Silva ikke har innfridd sine valgløfter om jordreform. Men nå signaliserer regjeringen at ting er på gang; et dekret fra presidenten om at godseiere som behandler sine arbeidere som slaver, kan straffes med ekspropriering, er nå for første gang kommet til anvendelse. Nylig måtte en familie i Amazonas-delstaten Para overgi sin 10.000 hektar store eiendom til 250 landløse bondefamilier samt betale en bot tilsvarende 360.000 Euro på grunn av slavehold samt ulovlig nedbrenning av skogsområder.

De katolske kirke har lenge stått på de jordløse arbeidernes side. Nylig ble en katolsk biskop anmeldt til politiet av Storgods-eiernes Forbund for å ha «oppfordret til vold og brudd på forfatningen». Biskopen hadde gitt uttrykk for at nødstedte bondefamilier kan beslaglegge brakkland som en siste utvei. En talsmann for den katolske kirkes «Kontor for pastoral omsorg for landarbeidere» sier det nye dekretet er et modig skritt mot større rettssikkerhet og åpner nye perspektiver i

kampen mot slaveri, et utbredt onde i Brasil. GIG

USA: PRIORITERINGER ETTER VALGET

Spørsmålet om katolske politikere som støtter lovverk som tillater abort, bør motta nattverden, var et hett tema under valgkampen i USA; et ekstraordinært møte sist sommer endte med at USAs bispekonferanse overlot til den enkelte biskop å avgjøre saken for sitt bispedømme. Under sitt møte nå i november bestemte konferansen at en utredningskomite, ledet av kardinal Theodore McCarrick, skal fortsette arbeidet med spørsmålet omkring kirkens lære om 'det rette sinnelag' som forutsetning for å motta kommunionen.

Under møtet henviste McCarrick til høstens valgkamp og sa bl.a: at «aldri før har, så vidt jeg kan minnes, biskoper, prester og menighetsmedlemmer over det ganske land slitt slik med spørsmålet om hvordan troen skal forme våre avgjørelser i det offentlige rom». Det problemet har aldri vært enkelt, og aller minst denne gang hvor «media eller partiske interessegrupper har søkt å sette biskopene opp mot hverandre. Her i salen, ser jeg biskoper som et blitt urettferdig angrepet som partiske fanatikere, og andre som er blitt kalt feiginger. Noen er blitt anklaget for ensidig fokusering på ett eneste spørsmål og for likegyldighet

overfor de fattige eller desinteresse for krigen i Irak. Andre er blitt anklaget for likegyldighet overfor ødeleggelse av ufødt liv og for å være 'overopptatt' av fattigdom eller krig. Det er ikke slik vi er,» sa McCarrick. «Vi står sammen i forsvaret av livet og menneskets verdighet – vår Hellige Fars, pave Johannes Paul II, to store anliggender – og vi vil fortsatt samarbeide for å forkynne 'livets evangelium' i alle dets dimensjoner.»

«Som katolikker har vi også et spesielt ansvar for beskytte ufødt liv, motarbeide eutanasi og forsvare ekteskapet» samt «stå på de fattiges side og fremme rettferdighet og fred... dette er ikke 'saker' vi velger, men verdier troen forplikter oss til». Oppgaven nå etter valget er å «stå sammen om å beskytte og fremme disse verdiene», og ikke se dem som «konkurrerende anliggender», understreket McCarrick.

ZENITH/AMERICA

KASTEVESEN OGSÅ BLANT KRISTNE

Også blant kristne i India lever kastevesenet videre, det får særlig de kasteløse, de såkalte dalits, merke. Ofte blir de ikke akseptert av andre kristne fra høyre kaster som likeverdige og som brødre og søstre, noe biskop Malayappan Chinnappa av Bangalore nylig sterkt beklaget. Ikke sjelden nekter de mer velstående menigheter å ta inn barn av kristne dalits i menighetens barnehage eller

skole. I enkelte menigheter blir dalits henvist plasser langt bak i kirken. Av Indias sytten millioner katolikker tilhører ca. 65 prosent de kasteløse. CiG

MYSTIKERNES KIRKEKRITIKK

Kristen mystikk er ingen frittsvevende, subjektiv privatreligion, men en dyp lidenskap for Gud som næres av møtet med Gud, og som også har øye for sosiale og politiske anliggender. Det understreker kirkehistorikeren Mariano Delgado, bosatt i Sveits. Det er ingen tilfeldighet at nesten alle den kristne mystikkens store skikkelser har lidd ved kirkens faktiske 'fremtoning'. «Jo radikalere gudslidenskapen var hos dem, jo smerteligere var også lidelsen de følte overfor den 'faktiske' kristendom og jo klarere var deres kritikk av kirkens adferd og fremgangsmåter.» Men ytterst få forlot kirken av den grunn, snarere forsøkte de ved ord, handling og eksempel å fornye kirken. I spenningsforholdet mellom tilhørighet til og kritikk av kirken orienterte de seg i siste instans etter de ordene i Fader vår som sammenfatter innbegrepet av kristen mystikk: «Skje din vilje.»

Forlaget «Verlage Academic press» forbereder et trebinds verk om «Mystikernes kirkekritikk – profetier ut fra gudserfaring», et verk som nettopp tar for seg de mest fremtredende mystikerne og deres kirkekritikk. CiG

GJØR OPP FOR DERE!

Korrupte afrikanske ledere har gjemt unna nok penger til å nedbetale hele den gjeldsbyrden deres respektive land sliter med. Det sier biskopene i de engelsktalende landene i Vest-Afrika. De oppfordrer offentlige tjenestemenn til å «slutte med å stjele» og «gjøre opp for seg og gi tilbake det de har tilegnet seg på urettmessig vis, for ikke å pådra seg Guds vrede».

Under sitt møte i Ghana nylig om «Godt styre i Vest-Afrika: Kirkens rolle», forpliktet de vel 60

biskopene seg til å bidra til å styrke folks utdanning slik at de blir i stand å «kreve innsyn og ansvarlighet hos offentlig instanser og tjenestemenn». Biskopene vil også satse på å forme samvittighetene slik at folk «innses at å være en god borger er religiøs plikt». Biskopene oppfordrer til «direkte sletting» av internasjonal gjeld: Denne gjelden utgjør «en ny form for slaveri» i land tidligere ødelagt av århundrer med slavehandel.

THE TABLET

VATIKANET OG EU-KOMMISSJONEN

«Utsagnene fra Rocco Buttiglione, Italias påtenkte medlem av EU-kommisjonen, om kvinners plass og hva synd er eller ikke, er blitt møtt med avvisning og sinne. Det er en helt riktig reaksjon,» skriver Janne Haaland Matlary på kommentarplass i Aftenposten. «Han bruker sin katolske tro i en politisk martyrolle. Det han gjør, er faktisk å politisere sin kristne tro på helt egne premisser. Det ødelegger både for kirken og troen og politikken. Jeg var nylig i Vatikanet hvor man var opprørt over denne personlige misbruken av religion. Man kan legge merke til at kirken overhode ikke har kommentert Buttigliones sak. Mange mener noe offentlig om dette i Italia, men ikke kirkens offisielle talsmann. Det er meget talende,» skriver Haaland Matlary, som også påpeker at den katolske kirke «alltid har holdt nitid avstand til partipolitikken». AFTENPOSTEN

HAR DE GLEMT IRAKS KRISTNE?

Jo mer energisk de allierte invasjonstyrkene i Irak går frem militært mot de muslimske ekstremistene, jo mer fremprovoserer de aggresjon fra muslimer mot kristne irakere. Som religiøs minoritet er de kristne uten beskyttelse mot slik fundamentalistisk fremferd. De amerikanske og britiske stra-

tegene samt president Bushs rådgivere har tydeligvis feilberegnet eller slett ikke tenkt på kirkenes stilling etter erobringen av Bagdad. Dominikanerpater Najib Trab, som holder til i Mosul, beskriver de kristnes situasjon slik: «En ting er etterhvert blitt klart. Det finnes en bevegelse med det mål å true og skremme de kristne. Ikke før er en offensiv i gang mot sunnimuslimske byer, så følger angrep på kirkebygg. Det viser at terroristene setter oss i forbindelse med amerikanerne. De regner oss for vantro mennesker som man må eliminere.» CiG

HELLAS: PRESTEKONER SØKES

I Hellas har ortodokse teologistudenter som forbereder seg på prestegjering, stadig større problemer med å finne seg en kone. Unge emansiperte og sekulariserte kvinner er stadig mindre villig til å begi seg ut på en slik religiøs livsvei. Hellas' ortodokse kirke ser dette som et stort problem, og ønsker hjelp til å finne passende og adekvate måter å knytte kontakter med tanke på ekteskap. CiG

LITE TJENLIG INNBLANDING

Progressive krefter i EU-parlamentet vil føle at de styrket sin posisjon da de tvang EU-kommisjonens president, José Manuel Barroso, til å trekke tilbake en av de nominerte kommisjonærer, den konservative italienske katolske politiker Rocco Buttiglione, noterer The Tablet på lederplass. «Den utløsende årsak til misnøyen med Buttiglione var hans uttalelser bl.a. om homofil praksis som synd og om enslige mødre som dårlige mødre, men... han ses også som for sterkt knyttet til Italias statsminister, Berlusconi.»

Saken vekker, ifølge bladet, «blandede følelser»: «Buttiglione prøvde å skille klart mellom sine personlige synspunkter og den politikk han ville føre som kommisjonær. EU-parlamentet har

gitt det inntrykk at det kun er høyrefløypolitikeres meninger som er uakseptable, og at parlamentet forventer et Brussel-byråkrati som fungerer under et felles dekke av politisk korrekthet. Press fra Vatikanet i Buttigliones favør virket høyst sannsynlig mot sin hensikt, og Vatikanets nye linje (i første rekke overfor Amerika) som pålegger katolske politikere å vedta lover som stemmer overens med katolsk lære, tør ha vist seg å være et alvorlig hinder for ham.»

«Buttigliones skjebne fremtrer som et mistillitsvotum til konservative katolske politikere innen et pluralistisk og demokratisk politisk klima. Vatikanet bør lære av denne episoden hvor mye skade det kan gjøre ved å strekke logikken i sine argumenter for langt», skriver The Tablet. Som mener det nylig utgitte kompendiet over den katolske kirke sosiallære «gir klokere anvisninger»: Der heter det bl.a. at «det er vanskelig for kristentroens anliggender å bli adekvat 'dekket' via én eneste politisk enhet eller gruppering; å hevde at ett parti eller én politisk sammenslutning fullt ut svarer til kristentroens eller kristenlivets krav, vil kunne føre til alvorlige villfarelser».

THE TABLET

USAs PRESIDENTVALG OG KATOLIKKENE

Ved høstens presidentvalg i USA fikk republikaneren George W. Bush 51 prosent av stemmene, mens 48 prosent gikk til demokratene og katolikken John Kerry. «Andelen av katolske velgere som støttet Bush, var noe høyere, nærmere bestemt 52 prosent, mens 47 prosent av de katolske velgerne stemte for Kerry, et skifte i forhold til forrige valg hvor 49 prosent av de katolske stemmene gikk til demokraten Gore og 47 til Bush,» skriver Robert Worcester, leder for markeds- og meningsmålingsinstituttet Mori, i The Tablet. Hvor viktig «the Catholic vote» var, kan illustreres

OM Å «HALDA HELG»
I St. Olav nr. 8/9-04 ble noen kloke ord av *Svein Åtland* om søndagsmessen og det å være katolikk sitert: Mange kjente seg igjen i Åtlands fremstilling, har vi forstått. Vi følger opp med mer katolsk tanke om gudstjenesten, denne gang fra *Kjell Arild Pollestad o.p.*, slik han er referert i *Luthersk Kirketidende*.

«Sundagen har eit påskelys som det er vår oppgave å spreia i verda. Det einaste som krevst av oss, er at me er på plass i Guds hus på Herrens dag. Ingen kristendom er meir solid enn vanekristendommen, for vanane pregar oss meir enn det meste. Den som finn veien attende til sundagen, og går inn i ei ny veke med gudsteneste, vil få eit nytt liv. Samstundes vitnar han sterkt for verda om

ved det som hendte i Ohio: I denne viktige vippestaten stemte hele 59 prosent av «hvite katolikker» på Bush. Hadde Ohios katolikker fulgt «det nasjonale mønster», ville Kerry fått nok valgmannsstemmer til å vinne presidentvalget.

Å hevde at «moralske verdier», og da særlig motstand mot abort og homoekteskap, var avgjørende for valget, holder ikke, ifølge Worcester. Det er ingen statistisk signifikant forskjell mellom de 22 prosent av velgerne som mente «moralske verdier» var USAs viktigste utfordring i dag og de 20 og 19 prosentene som satte henholdsvis økonomien/arbeidsmarkedet og krigen mot terror øverst på listen.

Men: «Noe som var uhørt i min barndom, har skjedd, nemlig at over halvparten av amerikanerne synes det er 'o.k.' å snakke politikk i kirken» skriver Worcester avslutningsvis. «For seksti år siden ville noe slikt virkelig

kva som er sentrum og mål i tilveret. Det er nok å vera til stades. Dersom preika plagar deg, kan du putte ulldottar i øyrene og heller bla i salmeboka eller be ein bøn til presten går ned att av stolen. Du er uansett der du skal vera. Nåden kan nå fram til deg. Den minst taleføre av alle prestar kan uforvarande koma til å seia ein setning som du høyrer gjennom ulldottane, og som kan gje livet ditt ny mening. Eit skriftord kan koma til deg, eller ei salmestrofe. Men sjølv om du berre sit der og tykkjer tida fell lang, så tener du Gud. Du kjem med det mest verdifulle du har, deg sjølv, du er på plass, og du kan trøysta deg med at det er i tome hender under skjer. Når du byrjar å halda helg, vil Gud helga deg etter kort tid, i den farten og på den måten som batar deg best.»

skapt røre i kirkebenkene, og talemenn ville blitt pepet ut av kirken og anklaget for manglende respekt for grunnlovens prinsipielle skille mellom kirke og stat.»

THE TABLET

De skulle vel ikke ha glemt...?

Våre oversikter viser at en del abonnenter ikke har betalt for St. Olav i 2004.

Litt raskt påfyll ville gjøre underverker i en slunken kasse...

For spørsmål om betaling:

Tel.: 23 21 95 00

Mia Corneliussen

E-post:

tidsskriftet@katolsk.no

St. Olavs redaksjon

KJELL RUYTER IN MEMORIAM

Kjell Ruyter er død, 79 år gammel, etter lengre tids sykdom. Selv om utgangen på hans sykdom var gitt, jobbet han like til det siste som menighetens regnskapsfører og sekretær.

På midten av syttitallet kom Bodil og Kjell til Hamar og St. Torfinn menighet. Fra første stund ble han engasjert i menighetsarbeidet. Han overtok regnskapsføringen for soknepresten, pastor Duin, deltok i utarbeidingen av menighetens budsjett og tok dessuten del i forhandlinger om utleie av barnehagens lokaler til Hamar kommune, først i forbindelse med den videre drift av barnehagen i kommunens regi og senere i forbindelse med utleie av de samme lokaler til *Sirahuset*. Restaurering og utleie av menighetens eiendom i Høiensalsgate var også i høy grad et resultat av hans arbeid. Han var nøyaktig og pliktoppfyllende og en glimrende forhandler. Han ble tidlig valgt inn i menighetsrådet og gjorde seg sterkt gjeldende, engasjert som han var. Likevel stakk han seg aldri frem, han var usedvanlig beskjeden på egne vegne.

Før han kom til Hamar, var Kjell bestyrer på Mariaholm, det katolske leir- og kurssted ved Øyern, som først og fremst var bygget med tanke på katolsk barne- og ungdomsarbeid. Allerede som helt ung tok han del i kirkens ungdomsarbeid. Han ble da også utnevnt til æresmedlem i Unge Norske Katolikkers Forbund. Etter at han flyttet til Hamar, fortsatte han mange år i styret for Mariaholm.

Kjell ble en kjent skikkelse i Hamars bybilde. Med den velkjente skyggelua, veske over skulderen og snadda i munnen var han lett gjenkjennelig. Kjell kunne nok virke til-lukket. Men i en samtale varte det ikke lenge før smilet og det spesielle glimtet i øyet var på plass.

Kjell var vokst opp innenfor den førkonsiliære kirke. Mangt av det han opplevde og senere kunne berette om, virket for oss konvertitter fremmed og underlig, ja stun-

dom komisk. Kjell likte å fortelle om sine opplevelser i unge år i kirken. Selv om vi sammen kunne le av mangt og meget, var det aldri tvil om hans hengivenhet og kjærlighet til den kirke han tjente så villig i alle år. Han hadde evnen til å se det essensielle i troen.

Hans kjære Bodil gikk bort for to år siden, og til tross for de sterke bånd dem imellom, var Kjell flink

Kjell Peder Ruyter (1925-2004) var på mange måter et levende stykke katolsk kirkehistorie. En kort oversikt, neppe fullstendig, over hans kirkelige verv, vitner om et usedvanlig sterkt og trofast engasjement, og formidler samtidig milepæler og stadier på den katolske kirkes vei her hjemme.

Han vokste opp som katolikk i Oslo, var med i katolsk ungdomsarbeid fra det 'tok seg opp' etter annen verdenskrig. Han deltok på den første nordiske lederskole for katolsk ungdom på Dalum kloster i Danmark i 1948, sammen med John W. Gran (senere biskop av Oslo), Torfinn Juell, André Bongard, Veslemøy og Erik Guldager med flere, og var med å starte nordisk katolsk ungdomsarbeid. Han var ivrig med i Norges Katolske Ungdomsforbund, dagens NUK (Norges Unge Katolikker) og ledet forbundet fra 1953 til 1958. I 1962 utnevnte biskop Mangers ham til leder av et utvalg som skulle arbeide for et leirsted for katolsk ungdom, utvalget ble

til å bære sorgen. Han var full av pågangsmot, sammen med sønnen Knut eller alene foretok han flere reiser, han kjøpte seg PC og var snart en dyktig bruker. Gjennom internett holdt han kontakt med sine barnebarn og var dessuten i gang med å formidle sin barndoms opplevelser til den nye generasjon.

Beundringsverdig tok han imot beskjeden om at han var uheldig syk, og at det ikke var noe annet å gjøre enn å lindre de smerter som ville komme. Han ville ikke ha noe snakk om sin sykdomstilstand, ville ikke ha medlidenhet. Han stod på til det siste. Bodils bortgang gjorde at han fortsatte i jobben som regnskapsfører lengre enn han egentlig hadde tenkt, det var godt for ham å være engasjert i en vanskelig tid.

Vi vil savne Kjell. For venner og St. Torfinn menighet er han et stort tap. Fred være med hans minne.

Asmund Fossum

senere byggekomité for Mariaholm Skolesenter, med Kjell som leder. Her nedla han et uvurderlig arbeid og gjorde en stor innsats for at stedet virkelig og primært skulle være ungdommens sted.

Da Mariaholm ble tatt i bruk i 1968, ble Kjell, sammen med sin hustru Bodil, stedets første bestyrer samtidig som han hadde full jobb i Oslo. Midt på 1970-tallet flyttet de til Hamar, men Kjell fortsatte i en årrekke som formann for Mariaholmstiftelsens styre. Høyst fortjent ble han utnevnt til æresmedlem i NUK. Han satt også i flere perioder i Legmannsrådet i Oslo Katolske Bispedømme, en forløper for dagens Pastoralråd.

St. Torfinns kirke på Hamar var fullsatt ved requiemmessene for Kjell Ruyter den 7. september. Hans mangesidige og trofaste innsats for Hamar menighet er et kapittel for seg. Den katolske kirke i Norge har all grunn til å minnes Kjell Ruyter i takknemlighet.

blikk på tiden

FØRJULSBLANDING

Først til Bergen og den kristne avisen *Dagen*, hvor vi nylig noe forundret leste følgende på lederplass: «I norsk debatt om Bush hevdes det at det er ukristelig av ham å gå inn for

de amerikanske straffereglene om dødsstraff. Men teologisk bedømt er det en usann påstand. Bibelen forbyr ikke at styresmaktene gjør bruk av dødsstraff. *Å hevde at det er 'ukristelig' å gå inn for noe som Bibelen ikke forbyr, er å opphøye seg selv til pave* (vår uthevelse).» Hvorfor blande paven opp i dette, da, *Dagen*? Og på den måten? Både tekst og undertekst antyder at paven er en suspekt person som i hytt og pine kaller dette og hint 'ukristelig'. Kombinert med diskusjonen omkring dødsstraff, blir dette dobbelt villedende. Riktignok har dagens pave som få andre kirkeledere talt sterkt mot bruk av dødsstraff, men han har nettopp *ikke* brukt Bibel eller ord som «ukristelig», men *fornunftsbaserte* argumenter, med det for øye å overbevise flest mulig: Han insisterer, med den katolske katekisme i bakhånd, på at dødsstraff kun kan rettferdiggjøres hvis samfunnet *ikke* har andre måter å sikre sine borgere mot nye anslag fra en morder. Våre vestlige samfunn – i hvert fall – har i dag slike midler og måter.

Dette til oppklaring – også om «paven» i sitatet ovenfor skulle være en ubetenksom glipp fra *Dagens* side.

Så til Nicaragua, men aller først til Roma. Der var nylig Timothy Radcliffe, dominikanernes tidligere generalprior, hvor han, ifølge det amerikanske ukemagasinet *National Catholic Reporter* (NCR) i et foredrag ved dominikanernes universitet Angelicum, kom inn på det han kalte en «sannferdighetskrise» i de vestlige samfunn. En fersk undersøkelse viste, sa Radcliffe, at 67 prosent av engelskmennene ikke regnet med at parlamentsmedlemmene fortalte dem sannheten, og hele 70 prosent mente at regjeringsmedlemmene for med løgn. Bare to yrkesgrupper lå dårligere enn politikere: eiendomsjeglere og journalister! «Gudskjelov at det ikke var spørsmål om geistlighetens troverdighet,» bemerket Radcliffe, ikke uten ironi.

Han er, sørgelig nok, inne på noe. Hverken geistligheten eller den katolske kirke qua institusjon står ikke spesielt høyt i kurs for tiden i store deler av den vestlige verden: Kirkens syn i en rekke moralske spørsmål – fra prevensjon og abort til skilsmisse og homofili – er særdeles i utakt med tidens krav til det politisk korrekte. En trøst, om enn liten, i en nyhetsnotis nylig i det tyske ukemagasinet *Christ in der Gegenwart*. Der heter det: «Mens kirken på våre breddegrader kommer langt ned på listen i spør-

reundersøkelser om institusjoners troverdighet, er det omvendt i Nicaragua. Der finner hele 70 prosent av de spurte at den katolske kirke er troverdig – og plasserer den foran mediene, NGO-er (ikke-regjeringsbaserte organisasjoner) og rettsvesenet...».

Kanskje ikke all verden, tatt i betraktning at det gjelder Nicaragua, men dog ...

Siden vi er inne på troverdighet – og igjen er NCR vår kilde: «Når politikere begynner å tale religion, bør man være på vakt,» bemerket den nigerianske erkebiskopen John Onaiyekan under et møte i Roma nylig om samarbeid og fellesskap mellom Afrika og Europa. «De bruker gjerne religionen ene og alene som middel, *for instrumental reasons*. Det skjer hos oss i Nigeria, men det skjer også i USA,» påpekte erkebiskopen, som ikke var nådig mot president George W. Bush. «Han bekrefter stadig at han står for forsvar av livet, og at han er mot abort, men slike talemåter er foruroligende når de kommer fra en mann som ikke ser det problematiske i at 40.000 irakerne er blitt drept... her kreves mer konsekvens. Det er ikke nok å være mot abort for å være en god kristen. Man må også være mot urettferdigheten i verden, mot økonomiske forhold som undertrykker mennesker,» sa erkebiskopen.

Noe ganske annet. Macho eller fotformmyk – hvordan bør

mannen være? Det skal, har vi forstått, ikke være så lett å være mann for tiden. «Eg er berre ein mann og gjer så godt eg kan,» synger Bjørn Eidsvåg hest og defensivt ut i førjulsmørket for tiden. Mannsforsker Jørgen Lorentzen på sin side – aktuell med boken *Maskulinitet – blikk på mannen gjennom litteratur og film* – påpeker i et intervju i *Vårt Land* at mannsrollen har vært i krise siden 1800-tallet, men at det er lyspunkter. Skikkelser som Frodo i filmen *Ringenes Herre* og den enkle og varmhjertede Kjell Bjarne i *Elling* er for Lorentzen nye mannsideal. «Menn har vært forført av makt», men Frodo og Kjell Bjarne derimot «har en utrolig kjærlighetsevne utenfor makten, og er således menn med stor mulighet til å være helter». Det tør kalles nye mannstakter! Exit Rambo, med andre ord!

Clifford Langley, kjent skikkelse i britisk dagspresse, funderte tidligere i høst også over mannens natur og vesen i sin faste spalte i det katolske tidsskriftet *The Tablet*. Bakgrunnen var Troskongregasjonens brev av 31. juli i år *Om samarbeidet mellom mann og kvinnen i kirken og verden* (referert

i St. Olav nr. 8/9-04), et dokument Langley finner langt fra lytefritt, ikke minst på grunn av hva det *ikke* sier om menn. De «feminine verdier», definert som «lydhørhet, omsorg, ydmykhet, trofasthet og tålmodighet» fremholdes i brevet bl.a. som dyder alle kristne bør strekke seg mot. Brevet, kombinert med pave Johannes Paul IIs karakteristik, under besøket i Lourdes i høst, av kvinnene som «det uendeliges voktere», får Langley til å spørre noe irritert hva menn skal være «voktere av»? Av «underverdenen?»

Langleys egentlige ærend er imidlertid hverken irritasjon eller sarkasmer: Han ønsker å slå et slag for den hellige Joseph som «rollemodell for menn». Evangeliene forteller lite om denne mannen som mytene, heller ubegrunnet, fremstiller som en eldre mann som døde tidlig. «Det vi faktisk vet,» skriver Langley, «er at han elsket Maria så høyt at han undertrykket sine tvil om hennes kyskheter og påtok seg å være far for hennes barn, selv om han visste han ikke var det; vi vet at han oppdro dette barnet på tross av store vanskeligheter, særlig i begynnelsen, og lærte gutten det håndverk han selv mestret, og at han elsket ham.»

Joseph burde for lengst vært utnevnt til vernehelgen for alle fedre med adoptivbarn, skriver Langley, far til tre, hvorav ett adoptivbarn, og med erfaring også som aleneforelder. Joseph som holder nattevakt over hustru og barn, rede til å forsvare sin lille familie mot Herodes' soldater, om det så skal koste ham livet – er det ikke nærliggende å kalle ham «det uendeliges vokter»? Hvorfor har ikke Roma gjort mer stas på Jesu fosterfar? Kan det skyldes, undrer Langley, en følelse av at oppmerksomhet omkring Joseph kunne tolkes som om man trakk fra noe av det som tilkom hans hustru? «En tankegang neppe etter Marias hjerte... Man får det inntrykk at

jo mer kirken har understreket Marias angivelig milde og myke dyder som modell for alle oss andre, og jo mer hun er blitt fremstilt som den som peker hen til Kristus, jo mer synes hun å peke bort fra sin livsledsager.» Arven fra psykologen Carl Gustav Jung har ikke gjort saken bedre: «Hans motsetningspar 'animus-anima' fikk et falsk anstrøk av vitenskapelig respektabilitet, slik at det nå er rutine å fremholde for aggressive menn at nå får de jamen se å finne frem til 'sine feminine sider!.'»

Men vi trenger ikke tro at den hellige Joseph hadde en «feminin» side, eller at andre menn har det. Vi trenger ikke slike villedende og psykologisk ødeleggende talemåter. «Det vi trenger,» skriver Langley, «er å understreke at det å lytte, vise omsorg og medfølelse er sunne aspekter ved det å være mann, og at uønskede personlige egenskaper som konkurranseånd, selvhøvdelse og aggresjon ofte forekommer også hos kvinner. Disse egenskapene er hverken maskuline eller feminine. Vi trenger ikke slike krenkende sexistiske merkelapper, som er like ødeleggende for kvinners som for menns selvfølelse.» Dermed ikke sagt at menn og kvinner uttrykker selvhøvdelse eller ømhet på samme måte, eller at dette «annerledes» ikke virker tiltrekkelige på det annet kjønn. Men å si at menn som viser omsorg og ømhet på en måte er feminine eller, enda verre, at de er «bløt-aktige» eller «veke», er med på å skape psykologiske bakevjer hvor ikke bare skyldfølelse og desslike har gode kår, men også kompensierende macho-oppførsel.

«La oss,» avslutter Langley, «plassere 'pappan til Jesus' – den første Jesus kalte 'abba' – der han hører hjemme: En helt for vår tid!»

Vakkert og forfriskende – og vel verd litt ettertanke, om det skulle bli en stille stund i alt julekavet.

Observatoria

«Jja, det kunne stå verre til med min troverdighet. Og hvordan er det med din?»

REDAKSJON: Unni Klepper, Joynt (ansvarshavende redaktør),
Olav Egil Aune, Arnfinn Haram o.p., Susanne Kjekshus Koch,
May-Lisbeth Myrhaug, Brynjulv Norheim

FASTE MEDARBEIDERE: Bernt Eidsvig, Liv Greni, Gunnel Vallquist

REDAKSJONSRÅD: Liv Blikrud, Petter Bruce, Tove Bull, Arne Fjeld o.p.,
Nils Heyerdahl, Ingrid Joys, Pål Kolstø, Egil Mogstad, Else-Britt Nilsen o.p.

REDAKSJONENS ADRESSE: Akersveien 16, 0177 Oslo. Tlf.: 23 21 95 48 (redaksjonen)/
23 21 95 00 (ekspedisjon og adresseforandring). Fax.: 23 21 95 43. E-post: tidsskriftet@katolsk.no

ABONNEMENT: Årsabonnement kr. 240,- (Norge)/ kr. 250,- (øvrige europeiske land)/
kr. 275,- (andre verdensdeler). Bankgiro: 6210.05.14686

Design: Roger Jensen. Trykk: Viking Grafisk Digital AS, Oslo - Tlf. 23 14 28 00

ISSN 0802-6726

BOKHANDEL AS

AKERSVEIEN 14, 0177 OSLO

TLF 23 21 95 55 FAKS 22 36 02 63

E-post: bokhandel@katolsk.no

www.katolsk.no/bokhandel

ÅPNINGSTIDER FØR JUL: 10 - 18. TORSD. -19

LØRD.: 10 - 15. Julaften: 10 - 13.

Romjulen: 10 - 16. Nyttårsaften: Stengt

Erling E. Gulbransen og Øivind Varkøy (red.)

MUSIKK OG MYSTERIUM

Fjorten essay om grensesprengende musikalsk erfaring

Cappelen Akademiske Forlag. Hft. kr. 298,-

**Boken presenterer temaer som lytting og estetisk erfaring med eksempler
fra Bruckner, Bach, Schönberg og flere.**

Johannes Møllehave og Benny Andersen

DET SKAL MERKES AT VI LEVER

Schibsted forl. Ib. kr. 298,-

**To kloke og åpenhjertige menns samtaler om det viktigste i tilværelsen; liv
og død, kjærlighet og vennskap, sorg og glede.**

Owe Wikstrøm

BORTENFOR HVITE STRENDER OG FORTAUSKAFEER

**Genesis. Ib. kr. 319,- En bok om indre og ytre reise, skrevet av
religionspsykologen Wikstrøm.**

**Hans bok, " Leve langsomheten", som ble en bestselger, finnes nå i paperback,
kr. 149,-**

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Oss er i dag ein frelsar fødd,
so syng vi no forutan like,
for tunga er av elden glødd,
som strålar ned frå himlens rike.
Det sjel og hjarta verma kan
å syngje om ein Frelsarmann

Vi treng alle ei jol,
til kvild frå årets tunge dagar.
Den kjem lik Herrens høge sol,
som natt og tåke frå seg jagar.
Og joli kjem så rein og kvit,
når soli snur sitt auge hit

Av livets godt er joli best,
då komen er Guds fred på jordi.
Kvar ferdamann er boden gjest,
av Herrens gåver bogna bordi.
Eg gjev som du til bror min mitt,
for himlen gav det beste sitt.

Aasmund Olavson Vinje (1818-1870)